

Original article

Vatandaşların Belediyelerin Mali Saydamlığına İlişkin Tutumları: Çanakkale İlinde Bir Alan Araştırması Citizens' Attitudes Towards Fiscal Disclosure of Municipalities: A Field Study in Çanakkale Province

Rıdvan Engin ^{a,*}, Tolga Demirbaş ^b & Selçuk İpek ^a

^a Department of Public Finance, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey

^b Department of Public Finance, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Uludağ University, Bursa, Turkey

Özet

Belediyelerin mali saydamlığına ilişkin literatürdeki ampirik çalışmalarda genel olarak belediyelerin web siteleri üzerinden kamuoyuna açıkladığı mali bilgi ve belgeler analiz edilmektedir. Bir diğer ifadeyle belediyelerin mali saydamlık düzeyi ölçülmekte ve bu düzeyi belirleyen faktörler araştırılmaktadır. Dolayısıyla belediyelerde mali saydamlığın arz yönüne odaklanıldığı ifade edilebilir. Bu çalışmada ise mali saydamlığın talep yönü bir başka deyişle mali bilgilerin alıcısı konumunda olan "vatandaş" boyutu ele alınmaktadır.

Bu çalışmada vatandaşların Türkiye'deki belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumu araştırılmıştır. Araştırma kapsamında Çanakkale Merkez'de ikamet eden vatandaşlara anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler kullanılarak güvenilirlik analizi, açımlayıcı faktör analizi, grup fark testi ve korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda katılımcıların belediyelere ilişkin mali saydamlık talebinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada mali saydamlık tutumu üzerindeki etkisi test edilen bağımsız değişkenler sosyo-demografik, ekonomik-mali ve siyasal olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Bu değişkenlerden gelir düzeyi, mesleki durum, kentsel aidiyet, vergi ahlakı, belediyelerin hesap verme durumu, yolsuzluk algısı ve belediye yöneticilerine güven durumunun mali saydamlık tutumu üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Belediye, Şeffaflık, Mali Saydamlık, Hesap Verebilirlik, Çanakkale.

Abstract

Fiscal information and documents disclosed to the public through the websites of the municipalities are generally analyzed in the empirical studies on the fiscal transparency of municipalities in the literature. In other words, the level of fiscal transparency of municipalities is measured and investigated factors determining this level. Therefore, it can be stated that the focus on the supply side of fiscal transparency in municipalities. In this study, it is discussed the demand side of fiscal transparency, in other words, the "citizen" dimension which is the user of fiscal information.

In this study, it was investigated that citizens' attitudes towards fiscal transparency of municipalities in Turkey. Within the scope of the research, a survey was conducted with citizens residing in Çanakkale. Reliability analysis, exploratory factor analysis, group difference test and correlation analysis were performed by using the data obtained from the questionnaires. As a result of the analysis, it has been determined that participants' attitudes towards fiscal transparency of municipalities is high. The independent

* Corresponding author:

Rıdvan Engin is a research assistant in the Department of Public Finance at Çanakkale Onsekiz Mart University in Çanakkale, Turkey. His research interests include the Public Budgeting, Public Finance Theory and Local Governments. He has lived, worked, and studied in Çanakkale, Turkey.
Email: ridvanengin@comu.edu.tr

variables whose effects on fiscal transparency were tested in the research were grouped under three categories: socio-demographic, economic-fiscal and political. It has been determined that income level, professional status, urban belonging, tax ethics, accountability of municipalities, corruption perception and trust in municipal managers are effective on participants' attitudes toward fiscal transparency.

Keywords: Municipality, Transparency, Fiscal Transparency, Accountability, Çanakkale.

Received: 20 October 2021 * **Accepted:** 27 December 2021 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2021.419.1>

GİRİŞ

Mali saydamlığın pek çok ülkede gerçekleştirilen kamu yönetimi reformlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmesinde finansal krizler etkili olmuştur. Özellikle 1994-95 Meksika ve 1997 Asya Krizleri şeffaflık ya da bilgi eksikliğinin finansal başarısızlıklara yol açtığı tezini güçlendirmiştir. Bu krizlerin ardından Uluslararası Para Fonu (IMF) üye ülkelerin finansal başarısızlıklarla mücadele edebilmesinde yardımcı olabileceği düşüncesiyle bir tüzük yayımlamıştır. IMF, 1998 yılında yayınladığı Mali Saydamlıkla İlgili İyi Uygulamalar Tüzüğü (Code of Good Practices on Fiscal Transparency) ile tavsiye niteliğinde birtakım ilkeler getirerek üye ülkelerde şeffaflığın güçlendirilmesini amaçlamıştır. Ayrıca üye ülkelerin tüzükte yer alan ilkelere uyum düzeyini takip etmek için bir gözetim mekanizması geliştirildiği görülmektedir.

Uluslararası alanda mali şeffaflıkla ilgili çalışmalar IMF ile sınırlı değildir. OECD, Uluslararası Bütçe Ortaklığı (International Budget Partnership) ve Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) gibi kuruluşlar çeşitli ülkelerde mali şeffaflık düzeyini ölçmeye yönelik çalışmalar başlatarak şeffaflığın artırılması için rehberler yayımlanışlardır. Elbette yaşanan bu gelişmelerin Türk kamu yönetimine yansımaları olmuştur. Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan itibaren kamu mali yönetiminin yeniden yapılandırılması ile ilgili çalışmalarda doğrudan ya da dolaylı olarak mali saydamlık meselesine değinilmesi bu yansımanın en somut ispatı olarak gösterilebilir.

Gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde yapılan bu çalışmaların ortak noktası, mali saydamlığın genel itibariyle merkezi idare boyutu ile değerlendirilmesidir. Ancak mali saydamlık yalnızca merkezi idareyi değil yerel yönetimleri de yakından ilgilendiren bir meseledir. Bunun en önemli nedeni, yerleşme çabaları ile birlikte gelir ve harcama yetkileri artan yerel yönetimlerin özellikle de belediyelerin pek çok ülkede önemli miktarda kamu kaynağını yönetmesidir. Öbür taraftan belediyelerin genelinde israf ve yolsuzlukların yaygın olması, vatandaşların belediyelere tahsis edilen kaynakların nereye ve nasıl harcandığını daha fazla sorgulamasına neden olmuştur. Dolayısıyla belediye yöneticilerinin halka hesap vermesi ve daha fazla mali bilgiyi kamuoyuna açıklaması yönünde bir baskı bir diğer ifadeyle mali saydamlık talebi oluşmuştur.

Türkiye’de belediyelerin mali saydamlık düzeyini ölçmeye ya da mali saydamlık düzeyini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik ampirik çalışma sayısı oldukça azdır. Bu çalışmalarda genel olarak belediyelerin yayımladıkları mali belgeler ve web siteleri analiz edilerek mali bilgilerin kamuoyuna açıklanma düzeyinin araştırıldığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle mali saydamlık, mali bilgilerin arzını gerçekleştiren “belediye” boyutuyla ele alınmıştır. Bu çalışmada ise mali saydamlık, belediyelerin faaliyetlerine ilişkin mali bilgileri talep eden ve asıl kullanıcısı olan “vatandaş” boyutu ile ele alınmıştır. Çalışmada vergi, harç, pay vb. ödemek suretiyle belediye hizmetlerinin finansmanına katılan vatandaşların Türkiye’deki belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumu ve bu tutumun belirleyicileri araştırılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan mali saydamlık tutumunu, vatandaşların geçmişte yaşadıkları deneyimler ışığında belediyelerden bekledikleri mali saydamlık düzeyi ya da talebi olarak tanımlamak mümkündür. Araştırma kapsamında Çanakkale Merkez’de ikamet eden (18 yaş ve üzeri) vatandaşlara anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz aşamasında anketlerden elde edilen veriler ilk olarak SPSS programı vasıtasıyla sayısal verilere dönüştürülmüş ve bu sayısal veriler sonucunda güvenilirlik analizinin yanı sıra açıklayıcı faktör analizi, grup farklılık testi ve korelasyon analizi yapılmıştır.

Mali Saydamlık Kavramı

Bilimsel çalışmalarıyla literatüre katkı sağlayan akademisyen, uzman ve uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan birçok mali saydamlık tanımı bulunmaktadır. Dünya Bankası’na göre mali saydamlık, kamu kesiminde alınan kararların esası, sonuçları ve maliyetlerine ilişkin bilgilerin toplum tarafından erişilebilir olmasını gerektiren bütçe ve mali yönetimin temel ilkelerinden biridir. OECD’ye göre mali saydamlık, tüm mali bilgilerin zamanında, sistematik ve eksiksiz bir biçimde kamuoyuna açıklanmasıdır (OECD, 2017: 29). IMF’ye göre mali saydamlık, hükümetin mali politikaları oluşturma süreci ile ilgili bilgilere kamuoyunun erişebilmesidir (IMF, 2018: 1). APEC’e göre mali saydamlık, vatandaşlar tarafından anlaşılması oldukça güç ve karmaşık kabul edilen bütçesel ve mali işlemlere ilişkin tam bilgi sağlanmasıdır (APEC, 2013: 2).

Kopits ve Craig’e göre mali saydamlık, devletin yapısı ve işlevleri ile maliye politikası amaçlarının ve kamu hesaplarının tamamen kamuya açık olmasıdır (Kopits ve Craig, 1988: 1). Mitchell, mali saydamlığın hükümetin gelecekteki performansı açısından önemli bir rol oynadığını vurgulamakta ve mali saydamlığı, yönetime ilişkin bilgilerin doğru, eksiksiz ve hızlı bir biçimde elde edilmesi, yayılması ve analiz edilmesi olarak tanımlamaktadır (Mitchell, 1998: 109). Premchand’e göre mali saydamlık, hükümetlerin karar ve işlemlerine ilişkin mali bilgilerin vatandaşlar tarafından erişilebilir olmasıdır (Premchand, 1993: 17). Atiyas ve Sayın’a göre mali saydamlık, devletin hedeflerini, bu hedeflere ulaşmak için hayata geçirdiği politikaları ve bu politikaların sonuçlarını izlemek için gerekli olan bilginin düzenli, anlaşılır, tutarlı ve güvenilir bir biçimde sunulmasıdır (Atiyas ve Sayın, 2000: 28).

Mutluer, Öner ve Kesik'e göre mali saydamlık, kamu kaynaklarının kim tarafından, nasıl ve hangi amaçla kullanıldığı bilgisinin mevcut olmasıdır (Mutluer vd., 2011: 114). Emil ve Yılmaz ise mali saydamlığı, devletin vatandaşlardan topladığı kaynaklarla ne yaptığına ilişkin bütün hikâyeyi ve gerçekleri topluma doğru bir biçimde anlatması biçiminde tanımlamaktadır (Emil ve Yılmaz, 2004: 15).

Belirtmek gerekir ki kamu mali yönetimine ilişkin bilgi ve belgelerin kamuoyuna açıklanması tek başına mali saydamlığın sağlanması için yeterli görülmemektedir. Bir başka ifadeyle mali saydamlık yalnızca kamu mali yönetiminin vatandaşlara açık hale getirilmesinden ibaret değildir. Buna ek olarak mali bilgilerin vatandaşlar tarafından etkin bir biçimde kullanılabilmesi için bilgilerin anlaşılır, güvenilir, tutarlı olması ve aynı zamanda sistematik olarak kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir (Bilginoğlu ve Maraş, 2011: 59-60).

Mali Saydamlığın Fonksiyonları

Mali saydamlık, etkin bir kamu mali yönetimi için vazgeçilmez unsurlardan biri olmakla birlikte kamu maliyesindeki potansiyel risklerin tespit edilmesi, ekonomik kararların alınması ve devletin mali durumu ile ilgili gerçek tablonun ortaya konulmasına katkı sağlamaktadır. Mali saydamlık, bütçe hakkının yerine getirilmesi ve aynı zamanda vatandaşların hükümeti sorumluluk altında tutabilmesi için gerekli olan bilgileri sağlayarak hesap verme sorumluluğu mekanizmalarına işlerlik kazandırmaktadır (Taytak ve Bahtiyar, 2015: 269). Devletin mali açıdan şeffaflık düzeyinin artması bir taraftan bilgi asimetrisini azaltırken, diğer taraftan da siyasi aktörlere duyulan güveni arttırmaktadır (Tejedo-Romero ve Aranjó, 2015: 531).

Şeffaf bir mali yönetim sisteminde vatandaşlar, hükümetin kamu kaynaklarını nasıl ve hangi amaçlar doğrultusunda kullandığı ve bunların ne tür sonuçlar yarattığı konusunda yeterli bilgiye sahiptir. Bir başka ifadeyle emanet etiklerin kaynakların nasıl kullanıldığı ve nerelere harcandığını takip edilebilme imkanı elde etmektedirler. Bu durum, vatandaşların denetimi ve gözetimi altında olan siyasetçi ve bürokratların kamu kaynaklarını kamu yararı doğrultusunda etkin, verimli ve tutumlu bir biçimde kullanmaya teşvik ederek israf ve savurganlığın önüne geçilmesini sağlar (Atiyas ve Sayın, 2000: 29).

Eksik ya da yetersiz mali saydamlık, mali disiplini özellikle de harcamaların kontrol altına alınmasını zorlaştıran önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Alesina ve Perotti, 1996: 8). Kamu kaynaklarının stratejik öncelik ve ihtiyaçlara göre dağıtılması ve etkin bir biçimde kullanılması gibi temel bütçe hedeflerine ulaşılmasında mali saydamlık önemli bir rol oynamaktadır. Mali saydamlık ayrıca politikacıları belirli kurallar çerçevesinde hareket etmeye teşvik ederek onların davranışları üzerinde de etkili olur (Egeli ve Özen, 2005: 162).

Yerel Düzeyde Mali Saydamlık ve Etkileri

Mali saydamlık meselesi yalnızca merkezi idareyi değil yerel yönetimleri de yakından ilgilendirmektedir. Yerel yönetim denilince de ilk akla gelen idari birim belediyelerdir. Belediyeler görev ve sorumlulukları çerçevesinde birtakım hizmetler sunarak belde halkının refah artışına katkı sağlamaktadırlar. Belediye hizmetleri ile ilgili karar alıcıların yerel halka yakın olması önemli avantajlar sunmaktadır. Bu sebeple belediyeler sahip oldukları bu niteliklerden dolayı vatandaşlara karşı en şeffaf ve hesap verebilir idari birim olma potansiyeline sahiptir (Mikesell, 2007: 15).

Belediyelerin mükellefleri hizmet maliyetlerine daha gönüllü bir biçimde ortak edebilmeleri ve yerel seçmenlerden tekrar oy alabilmeleri için seçmenlerin talep ve tercihleri doğrultusunda hizmet sunduklarını göstermeleri ve bu hizmetler için ne kadar kaynak kullanıldığını açıklamaları gerekmektedir (Demirbaş, 2010: 290). Bu noktada belediyeler ile vatandaşlar arasındaki bilgi eksikliğinin önüne geçilmesi zorunlu hale gelmektedir. Çünkü belediye yöneticileri yerel mal ve hizmetleri sunmanın maliyetini ya da belirli bir projeye yatırım yapmanın toplam maliyetini bilmekte iken vatandaşlar bu maliyetlerden haberdar değilse asimetrik bilgi durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yerel seçmenin belirli bir kamu hizmetinin görülmesi ya da projenin gerçekleştirilmesi için tahsis edilen kaynağın ne derece gerekli olduğuna karar verebilmesi için bu konuda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir (More ve Otero, 2012: 1154).

Vatandaşlar ödenen vergiler ile kamu hizmetleri arasındaki bağlantıyı açık bir şekilde görebildikleri takdirde vergi ödemek onlar için daha kabul edilebilir bir durum haline gelecek ve vergiye karşı daha az tepki göstereceklerdir. Ancak merkezi idare tarafından toplanan vergilerde bu ilişkiyi kurabilmek çok güçtür. Çünkü vatandaşın ödediği vergiler devletin hazinesi içinde kaybolur ve bu fonların bireylerin üzerindeki etkisini tespit etmek oldukça zordur. Yerel vergiler açısından değerlendirildiğinde ise durum tamamen farklıdır. Örneğin yerel halktan çeşitli vergiler toplandığında elde edilen kaynaklar belde sınırları içinde kalan yolların bakımı için harcanabilir. Böylece vatandaşlar, vergi-hizmet ilişkisini rahatlıkla görebileceğinden bu durum yerel vergilere uyumu da artırabilecektir (Mikesell, 2007: 18-19).

Yerel demokrasilerde seçmenlerin kamu kaynaklarını siyasi süreç boyunca kontrol edebilmesi için şeffaflığa ve bilgi paylaşımına ihtiyaç duyulmaktadır (Ferejohn, 1999). Bilgi olmazsa, yerel seçim ve temsil süreci seçmenler için anlamsız hale gelebilir ve bilgiden yoksun kalan seçmenlerin bizzat oy vererek seçtikleri temsilcilerini değerlendirmeleri güç hale gelir. Bu bağlamda bilgi, yerel demokrasilerin “can damarı” olarak görülmektedir. (Florini, 2002: 3). Dolayısıyla bilginin eksik olduğu bir ortamda yerel demokrasinin bir yönüyle eksik kalacağını ya da sağlıklı bir biçimde işlemeyeceğini söylemek mümkündür.

Türkiye’de Belediyelerin Mali Saydamlığı ve Önemi

Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren kamu mali yönetiminin yeniden yapılandırılmasıyla başlayan ve onu takiben gerçekleştirilen pek çok yasal ve idari düzenlemenin en önemli gerekçelerinden biri mali saydamlıktır. Ülkemizde mali saydamlığa ilişkin sorunlara ve bunların çözümlerine yer verilen en kapsamlı çalışmalar arasında Devlet Planlama Teşkilatı (ve daha sonra Kalkınma Bakanlığı) bünyesinde hazırlanan kalkınma planları ve özel ihtisas komisyonu raporları yer almaktadır. (Eroğlu ve Demirbaş, 2016: 296-297). Bu belgelerde mali saydamlığın kamu mali yönetiminin genel bir sorunu olduğu ancak bu sorunun yerel yönetimlerde daha belirgin hale geldiği belirtilmektedir. Örneğin Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda bilgiye erişimin temel haklarından biri olduğu ve vatandaşların yerel yönetimlerin faaliyetlerine ilişkin bilgilere erişmesi gerektiği ifade edilmektedir (DPT, 2000: 191) 2001 yılında yayımlanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Komisyonu Raporu’nda kamuoyu denetiminin etkin hale getirilebilmesi için belediyelerde şeffaflığın önünün açılması gerektiği ve yöneticilerin halka hesap vermesini sağlayan yöntemlerin geliştirilmesi önerilmektedir (DPT, 2001: 108-111).

Türk kamu mali yönetiminde mali saydamlık kavramının gelişiminin en önemli dönüm noktası, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun yürürlüğe girmesidir. Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idarelerden oluşan genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerini kapsayan 5018 sayılı KMYKK’nin “Kamu Kaynağının Kullanılmasının Genel Esasları” başlıklı üçüncü bölümünde mali saydamlığa ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Kanunun 7. maddesinde “Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyu zamanında bilgilendirilir. Bu amaçla;

- a) Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması,
- b) Hükümet politikaları, kalkınma planları, yıllık programlar, stratejik planlar ile bütçelerin hazırlanması, yetkili organlarda görüşülmesi, uygulanması ve uygulama sonuçları ile raporların kamuoyuna açık ve ulaşılabilir olması,
- c) Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından sağlanan teşvik ve desteklemelerin bir yılı geçmemek üzere belirli dönemler itibarıyla kamuoyuna açıklanması,
- d) Kamu hesaplarının standart bir muhasebe sistemi ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulması zorunludur.

Mali saydamlığın sağlanması için gerekli düzenlemelerin yapılması ve önlemlerin alınmasından kamu idareleri sorumlu olup, bu hususlar Hazine ve Maliye Bakanlığınca izlenir” hükmüne yer verilerek mali saydamlık kavramına açıklık getirilmekte ve mali saydamlığın sağlanması için gerekli şartlar belirtilmektedir.

Ayrıca KMYKK gerekçesinde mali saydamlık, modern kamu mali yönetimin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmekte olup şeffaf bir kamu mali yönetim sisteminin tesis edilebilmesi için mali bilgilerin kamuoyuna zamanında açıklanması ve raporlanması gerektiği ifade edilmektedir.

5018 sayılı Kanun ile kamu mali yönetiminde şeffaflığın sağlanması ve hesap verme mekanizmasının sağlıklı bir şekilde işlemesi, kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılması sırasında gerekli bilginin kamuoyu ile zamanda paylaşılması suretiyle kamuoyu denetimine imkan sağlanması, kamu hesaplarının uluslararası standartlara uygun bir muhasebe düzenine göre tutulması mümkün hale gelmiştir. Kamu idarelerince hazırlanan faaliyet raporlarının yanı sıra mali yönetim verilerinin ve mali istatistiklerin düzenli olarak kamuoyuna açıklanmasının 5018 sayılı Kanun ile gereklilik haline getirilmesi, esasında mali saydamlığın Kanunun temel amaçlarından biri olduğunu göstermektedir.

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nde belediyelerde mali saydamlığın sağlanmasına ilişkin hükümlere yer verilmekte olup yönetmeliğin birinci maddesinde yönetmeliğin amacı "il özel idaresi, belediye, bağlı idare ve birliklerin, gelir ve gider bütçelerinin hazırlanması, kesin hesabın çıkarılması, hesap ve kayıt düzeninde saydamlık, hesap verebilirlik ve tekdüzenin sağlanması, işlemlerinin kayıt dışında kalmasının önlenmesi, faaliyetlerinin gerçek mahiyetlerine uygun olarak sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tabloların zamanında, doğru, muhasebenin temel kavramları ve genel kabul görmüş bütçe ve muhasebe ilkeleri çerçevesinde, uluslararası standartlara uygun, yönetimin ve ilgili diğer kişilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak ve kesin hesabın çıkarılmasına temel olacak; karar, kontrol ve hesap verme süreçlerinin etkili çalışmasını sağlayacak şekilde hazırlanması ve yayımlanmasına ilişkin usul, esas, ilke ve standartların belirlenmesidir" şeklinde ifade edilmektedir. Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nin "Mali Raporlama" başlıklı bölümünde belediyelerin düzenlemesi gereken raporlar sıralanarak mali tabloların hazırlanmasına ilişkin bilgi verilmektedir. Yönetmeliğin 484. maddesinde "Mali raporlama kapsamında mali tablolar, yeterli mesleki eğitimi almış personel tarafından muhasebe kayıtlarındaki verilere dayanılarak Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinde belirlenen ilkelere ve standartlara uygun olarak hazırlanır ve belirlenen sürelerde ilgililerin bilgisine sunulur" hükmüne yer verilmektedir.

Türkiye'de 2000'li yıllardan itibaren mali yönetimde şeffaflığı sağlamaya yönelik birtakım yasal düzenlemeler yapılmış ve başta 5018 sayılı KMYKK olmak üzere 5393 sayılı Belediye Kanunu, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile mali saydamlık meselesi hukuki bir zemine oturtulmuştur. Bahsi geçen yasal düzenlemeler belediyeleri de kapsamakta olup bu bağlamda belediyelerin mali saydamlığını sağlamaya yönelik önemli adımlar atıldığını söylemek mümkündür.

LİTERATÜR TARAMASI

Laswad, Fischer ve Oyelere (2005) Yeni Zelanda’da 86 yerel yönetim birimini dahil ettikleri çalışmalarında web sitesi üzerinden mali bilgilerin paylaşımını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Bu kapsamda yerel yönetimlerin mali bilgileri web sitesi üzerinden gönüllü bir biçimde açıklaması ile ilişkili olabileceği tahmin edilen değişkenler (yerel yönetim biriminin türü, büyüklüğü, mali durumu, yerel basın) ele alınmıştır. Analiz sonucunda yerel yönetim biriminin türü, büyüklüğü ve yerel basının gücü ile mali bilgilerin internet sitesinde açıklanması arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alt, Lassen ve Rose (2006) ABD eyaletlerinde 1972-2002 yılları arasındaki şeffaf bütçe prosedürlerini inceleyerek mali saydamlığın ekonomik ve siyasi belirleyicilerini belirlemiştir. 50 eyaletin dahil edildiği araştırmada dinamik panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucu siyasi rekabet ve bütçe dengesizlikleri (bütçe açığı ya da fazlası) ile yüksek mali saydamlık; yüksek borç düzeyi ile düşük mali saydamlık düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Kathleen M. Dowley (2006) belediyelerin şeffaflık düzeyini ölçmek amacıyla Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki (Macaristan, Romanya, Polonya, Letonya, Bulgaristan, Slovakya ve Estonya) 1526 belediye yöneticisine anket uygulamıştır. İlk dört ülkedeki belediye yöneticilerinden oluşan örnekleme 2001 yılının Şubat ve Mart ayları arasında yüz yüze anket uygulanmıştır. Son üç ülkedeki anket çalışmalarını 2002 kışında tamamlanmıştır. Araştırmada verilerin analizi lojistik regresyon yöntemi ile yapılmıştır. Analiz sonucunda aktif sivil toplum kuruluşu ve yerel basın organı sayısı arttıkça belediyelerin şeffaflık düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının mevcut olmadığı durumda belediyelerin yerel halkı bilgilendirmek için daha az çaba gösterdiği buna karşın sivil toplum kuruluşlarının yoğun ve aktif olduğu durumda belediyelerin şeffaflık çabalarının daha tutarlı olduğu belirlenmiştir.

Styles ve Tennyson (2006) ABD’de farklı büyüklükteki 300 belediyeden oluşan bir örneklem için belediyelerin mali raporları web siteleri aracılığıyla kamuoyuna açıklama derecesi (mevcudiyeti) ve bu raporların erişilebilirliğini incelemişlerdir. Araştırma sonucu büyük belediyelerde mali raporlamanın daha etkin bir biçimde işlediği belirlenmiştir. Ayrıca web sitelerinde yayımlanan mali raporlara erişilebilirlik ile kişi başına düşen gelir, borç düzeyi ve belediyenin mali durumu arasında pozitif ilişki olduğu bir başka ifadeyle belediyelerin web sitelerindeki mali bilgilere daha kolay erişim sağlandığı tespit edilmiştir.

Piotrowski ve Van Ryzin (2007) vatandaşların şeffaflığa olan ilgi ve talebinin farklı düzeyde olabileceğinden hareketle yerel düzeyde vatandaşların saydamlık talebini ölçmek ve bu talebin belirleyicilerini tespit etmek amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın verileri Mart 2005’te eTownPanel projesine katılanlar arasında gerçekleştirilen çevrimiçi bir ankette elde edilmiştir. eTownPanel projesi özellikle yerel sorunlarla ilgili anketlere gönüllü katılımcı sağlamak amacıyla

oluşturulan ve akademik araştırmacılar, kamu kurumları ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından finanse edilen üniversiteye bağlı çevrimiçi bir araştırma kaynağıdır. Anket 6.044 katılımcıya e-posta yoluyla gönderilmiş olup 1.819 katılımcı anketi tamamlamıştır. Anketin yanıtlanma oranı yaklaşık %30'dur. Ankete katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup katılımcılar, ABD nüfusunun rastgele bir örnekleme değildir. Anketten elde edilen veriler kullanılarak vatandaşların yerel düzeyde saydamlık talebi ölçülmüştür. Verilerin analizi sonucunda yaşlı nüfusun mali saydamlık talebinin gençlere kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda gelir düzeyi yüksek, siyasetle daha fazla ilgilenen ve kendisini içinde yaşadığı topluma yakın hisseden vatandaşların mali saydamlık talebinin daha fazla olduğu görülmüştür.

Demirbaş (2009) Türkiye'de 50.000 ve üzeri nüfusa sahip 219 belediyenin web sitelerini mali saydamlığı artırma aracı olarak ne kadar etkin kullandıklarını araştırmıştır. Web sitesi olmadığı ya da yeterli düzeyde çalışmadığı için 12 belediye araştırma kapsamından çıkarılmıştır. 207 belediyenin web sitesinin endeks puanlarının ortalaması yaklaşık %23 olarak tespit edilmiştir. Kriterleri en fazla sağlayan belediyeler sırasıyla Çanakkale Belediyesi (%83), İstanbul Büyükşehir Belediyesi (%78), Konak Belediyesi (72), Mersin Büyükşehir Belediyesi (69) ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (%69) olmuştur.

Guillamon, Bastida ve Benito (2011) sosyo-ekonomik ve siyasal faktörlerin belediyelerin mali şeffaflığı üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Araştırmanın örneklemini İspanya'nın en büyük 100 belediyesi oluşturmaktadır (2008 yılı itibariyle). Araştırmada Transparency International Spain (TI-Spain) tarafından yayımlanan veriler kullanılmıştır. Araştırma kapsamındaki belediyelere bir anket gönderilerek bir şeffaflık endeksi oluşturulmuştur. Anket belediyelerin şeffaflık düzeyini beş farklı alanda ölçmek üzere tasarlanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucu kişi başına düşen vergi ve transfer miktarı arttıkça şeffaflık düzeyinin de arttığı ve belediyelerin kamuoyuna daha fazla mali bilginin açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca nüfus ile mali saydamlık düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu ve bunun yanı sıra sol partiler tarafından yönetilen belediyelerin şeffaflık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Albalate (2012) İspanya'da yerel yönetimlerin şeffaflığının kurumsal, ekonomik ve sosyal belirleyicilerini incelemiş ve bu kapsamda 110 belediyeyi araştırma kapsamına dahil etmiştir. Çalışmada Transparency International Spain tarafından hazırlanan anketten ve şeffaflık endekslerinden yararlanılmıştır. Analiz sonucu sol görüşlü siyasi partiler tarafından yönetilen ya da nispeten nüfusu daha fazla olan belediyelerin daha şeffaf olma eğilimi gösterdikleri ve şeffaflık endeksinde genellikle üst sıralarda yer aldıkları belirlenmiştir. Buna ek olarak bütçe açıkları ile şeffaflık arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Tavares ve Cruz (2014) yerel yönetimlerin şeffaflık düzeyini neyin yönlendirdiği sorusuna yanıt arayarak belediyelerde şeffaflığın arz ve talep yönlü belirleyicilerini tespit etmeye çalışmışlardır. Bu çerçevede 2013 yılında Portekiz'deki tüm belediyelerde ilk kez uygulanan ve yeni geliştirilen Belediye

Şeffaflık Endeksi'nin sonuçları kullanılmıştır. Analiz sonucu belediyelerin şeffaflık düzeyi ile eğitim seviyesi arasında pozitif; nüfusun yaş ortalaması ve işsizlik oranı ile negatif ilişki tespit edilmiştir. Belediyelerin şeffaflık düzeyi üzerinde etkisi belirlenen bir diğer faktör ise cinsiyettir. Kadın belediye başkanları tarafından yönetilen belediyelerin daha şeffaf olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca belediye başkanının art arda birkaç dönem seçilme durumu ve yerel seçimleri büyük oy farkı ile kazanmasının mali bilgi paylaşımına ve şeffaf yönetim ilkesine zarar verdiği ve dolayısıyla yerel seçimlerde rekabetin artması sonucu şeffaflığın da artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Romero ve Araujo (2015) tarafından yapılan çalışmada yerel yönetimlerde şeffaflık düzeyinin belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma İspanya'daki en büyük 100 belediyeyi kapsamaktadır. Çalışmanın amacına yönelik olarak 2008-2012 yılları arasındaki veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Analiz sonucu işsizlik oranı, cinsiyet, yerel seçimlere katılım ve siyasi gücün belediyelerin şeffaflık düzeyini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yatırım ve mali baskı değişkenlerinin şeffaflık düzeyi üzerindeki etkisine dair önemli bir bulguya rastlanmamıştır.

Avcı (2015) tarafından hazırlanan "Mali Saydamlık: Türkiye'de Büyükşehir Belediyeler Uygulaması" adlı doktora tez çalışmasında Türkiye'deki 16 büyükşehir belediyenin mali saydamlık düzeyi araştırılmıştır. Mali saydamlık düzeyinin ölçülmesinde uluslararası kuruluşların mali saydamlık standartları dikkate alınarak her bir büyükşehir belediyesine ilişkin mali saydamlık endeksi oluşturulmuştur. Alt ana endeksler olarak açık bütçe endeksi, belge içerik endeksi, internet sayfası endeksi ve bilgi talebi endeksinin ortalaması dikkate alınarak mali saydamlık endeksi hesaplanmıştır. Büyükşehir belediyelerinin bütçe süreçlerinde yer alan personelleri ile yapılan yüz yüze anketlerden elde edilen veriler doğrultusunda açık bütçe endeksi, temel mali belgeler kapsamında saydamlık ile ilgili standartların araştırılması ile belge içerik endeksi, , büyükşehir belediyelerinin internet sayfalarında saydamlık ile ilgili standartların araştırılmasıyla internet sayfası endeksi ve son olarak da bilgi edinme hakkı çerçevesinde talep edilen mali bilgiler ve bu talebe karşı belediyelerin yaklaşımı göz önünde bulundurularak bilgi talebi endeksi oluşturulmuştur. Bu dört alt endeksin ortalaması ile mali saydamlık endeksi hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'deki 16 büyükşehir belediyesi için mali saydamlık endeksinin %46,2 ortalamaya sahip olduğu ve büyükşehir belediyelerinin mali saydamlık düzeyinin sınıfsal olarak orta düzeyde yer aldığı tespit edilmiştir.

Ribeiro, Nogueira ve Freitas (2017) tarafından yapılan çalışmada Portekiz'deki yerel yönetimlerin şeffaflığını belirleyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2013 ve 2014 yıllarında yayımlanan Belediye Şeffaflık Endeksi verileri kullanılmış ve araştırmanın hipotezleri test edilmiştir. 308 belediye için sosyo-demografik, siyasi ve ekonomik-mali değişkenler incelenmiştir. Nüfus, 15-74 yaş arası internet kullanıcı sayısı, işsizlik oranı, mali özerklik ve net borç değişkenlerinin belediyelerin şeffaflık düzeyini belirlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araujo ve Romero (2018) kadınların siyasi temsilinin İspanyol belediyelerinin şeffaflık düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın örneklemini İspanya'nın en büyük 100 belediyesi oluşturmaktadır. Araştırmada beş yıllık bir süre boyunca (2008-2014) Transparency International Spain tarafından yayımlanan şeffaflık endeksi verileri dikkate alınmış olup verilerin analizinde panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda kadın belediye başkanları tarafından yönetilmesi ya da belediye meclisinde kadınların daha fazla temsil edilmesinin belediyelerin şeffaflık seviyesini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tümer (2020) tarafından hazırlanan "Türkiye'de Belediyelerin Mali Saydamlık Düzeyi ve Belirleyen Faktörlerin Analizi" adlı doktora tez çalışmasında Türkiye'deki belediyelerin mali saydamlık düzeyleri belirlenmeye ve mali saydamlık düzeyini etkileyen faktörler analiz edilmeye çalışılmıştır. Türkiye'deki 30 büyükşehir belediyesi ve 51 il belediyesi olmak üzere 81 belediye araştırma kapsamına dahil edilmiş ve mali saydamlık endeksi oluşturulmuştur. Mali saydamlık endeksinin mevcudiyet, erişebilirlik, karşılaştırılabilirlik, anlaşılabilirlik ve zamanlılık kriterlerinden oluşan alt endeksleri bulunmaktadır. Mali saydamlık endeksinde yer alan maddeler belediyelerin kurumsal web sitelerinde yer alan bilgi ve belgeler doğrultusunda içerik analizi yöntemi ile test edilmiştir. Mali saydamlık endeksine göre Türkiye'deki 81 belediyenin %33 ortalama ile zayıf mali saydamlık düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Hipotez testleri sonucunda belediyenin harcama büyüklüğü, nüfus büyüklüğü, 65 yaş ve üstü nüfusun oranı ve belediye türü ile belediyelerin mali saydamlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Belediye türü açısından değerlendirildiğinde genel olarak büyükşehir belediyelerinin orta düzey mali saydamlığa, il belediyelerinin ise zayıf düzeyde mali saydamlığa sahip oldukları görülmüştür.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın Amacı

Belediyelerin mali saydamlık düzeyini ölçen ve mali saydamlığını etkileyen faktörleri araştıran pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda genellikle ya belirli bir ülkede/bölgede yer alan belediye grubunun web sitelerinde paylaştıkları mali bilgi ve belgeler çeşitli kriterler çerçevesinde değerlendirilerek mali saydamlık düzeyleri ölçülmüş ve saydamlık düzeylerine göre bir endeks oluşturulmuş ya da belediyelerin mali saydamlık düzeyini belirleyen faktörler tespit edilmiştir. literatüre bakıldığında bu çalışmaların büyük ölçüde yabancı ülkelerde yapıldığı ve Türkiye'de yapılan çalışma sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca bunlar arasında anket, görüşme vb. veri toplama yöntemlerini kullanarak vatandaşların tutum, algı ve görüşlerini ortaya koyan araştırma sayısı da yok denecek kadar azdır.

Vergi, harç, katılma payı vb. ödemek suretiyle belediye hizmetlerini finanse eden vatandaşların belediyelerin mali saydamlık durumu hakkında ne düşündükleri, nasıl algıladıkları, belediyelerden

şeffaflık talep edip etmedikleri ve bu talebin oluşmasında nelerin belirleyici olduğunun ortaya çıkarılması son derece önemlidir. Bu perspektiften hareketle bu çalışma ile vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutum ve talebini belirleyen faktörlerin tespit edilebilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi ve Kapsamı

Araştırmada verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Anket, toplum bireylerinin yaşam koşullarını, davranışlarını, fikirlerini, inançlarını ya da tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyalidir. Anket yönteminin diğer veri toplama yöntemlerine (gözlem, görüşme gibi) göre bazı avantajları bulunmaktadır. Örneğin hızlı bir biçimde uygulanabilmesi ve maliyetinin nispeten düşük olması anket yöntemini daha cazip hale getirmektedir (Büyüköztürk, 2005: 133).

Anket formlarının veri kaynaklarına ulaştırılması çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Örneğin yüz yüze, telefon, internet ve e-posta aracılığıyla yapılması gibi. Bu araştırmada anketlerin vatandaşlara ulaştırılmasında yüz yüze görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Bu uygulama biçiminde araştırmacı ile katılımcıların karşılıklı etkileşimi söz konusudur. Yüz yüze görüşmenin diğer yöntemlere kıyasla en önemli avantajı araştırmacının uygulamaya ilişkin kontrolünü artırmasıdır. Buna ek olarak söz konusu yöntemin zaman ve maliyet açısından önemli tasarruflar sağladığı söylenebilir (Büyüköztürk, 2005: 143).

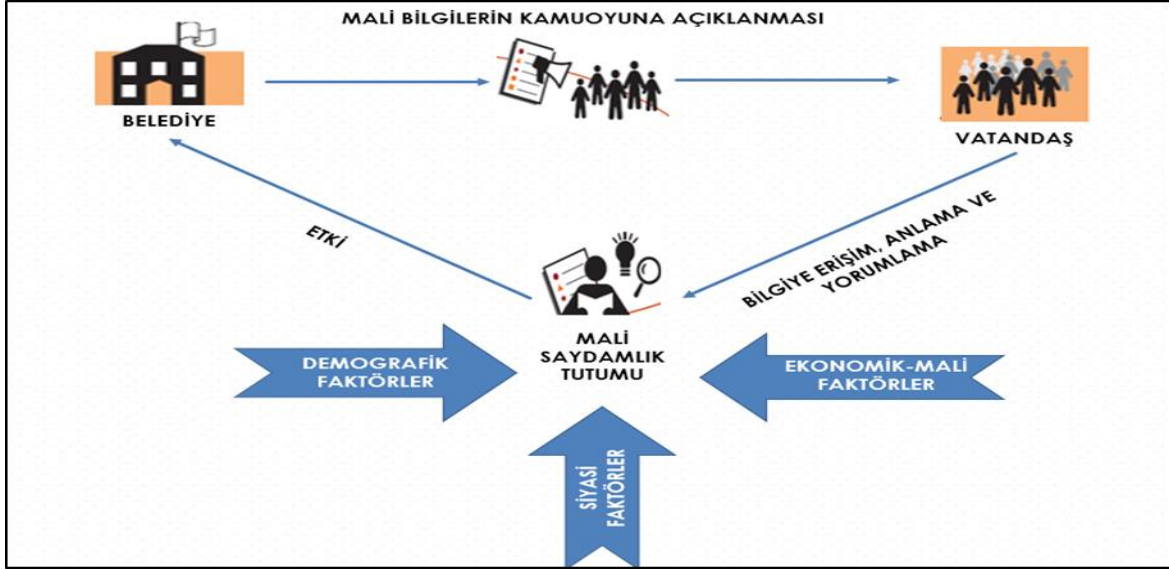
Araştırma kapsamında Türkiye’deki belediyelerin mali saydamlığına ilişkin vatandaşların tutumu ve bu tutumun belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Çanakkale Merkez’de yaşayan kişilere (18 yaş ve üzeri) bir anket uygulanmıştır. Ankete 365 kişi katılmıştır. Katılımcıların doldurduğu anket formlarından 8’inde önemli hata ve eksiklikler tespit edildiğinden bunlar araştırmaya dahil edilmemiştir. Sonuç olarak daha sağlıklı bir analiz yapılabilmesi için araştırma geriye kalan 357 anket üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Kuramsal Model ve Hipotezler

Tutum, öğrenmeyle kazanılan, bireylerin davranışlarına yön veren ve aynı zamanda karar verme sürecinde yanlılığa neden olan olgudur. Tutum, psikolojik bir sürecin herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış bir nesne ya da durumla ilgili olarak bireyin olumlu mu yoksa olumsuz mu duygusal tepki göstereceğini belirleyen süreklilik arz eden bir hazır olma durumudur (Tavşancıl, 2018: 65-67).

Tutum, geçmişte yaşanan deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumu olarak ifade edilmektedir. Belirli bir yönde davranmaya hazırlık veya eğilim olarak da tanımlanan tutum, gözle görülemez ancak bireyin düşünce ve davranışlarına bakılarak onun bir nesne ya da olaya ilişkin tutumu hakkında fikir sahibi olunabilir (Tavşancıl, 2018: 65-67). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni “mali saydamlık tutumu”dur. Mali saydamlık tutumu, vatandaşların geçmişte

yaşadıkları deneyimler ışığında belediyelerden beledikleri mali saydamlık düzeyi ya da talebi olarak tanımlanabilir.

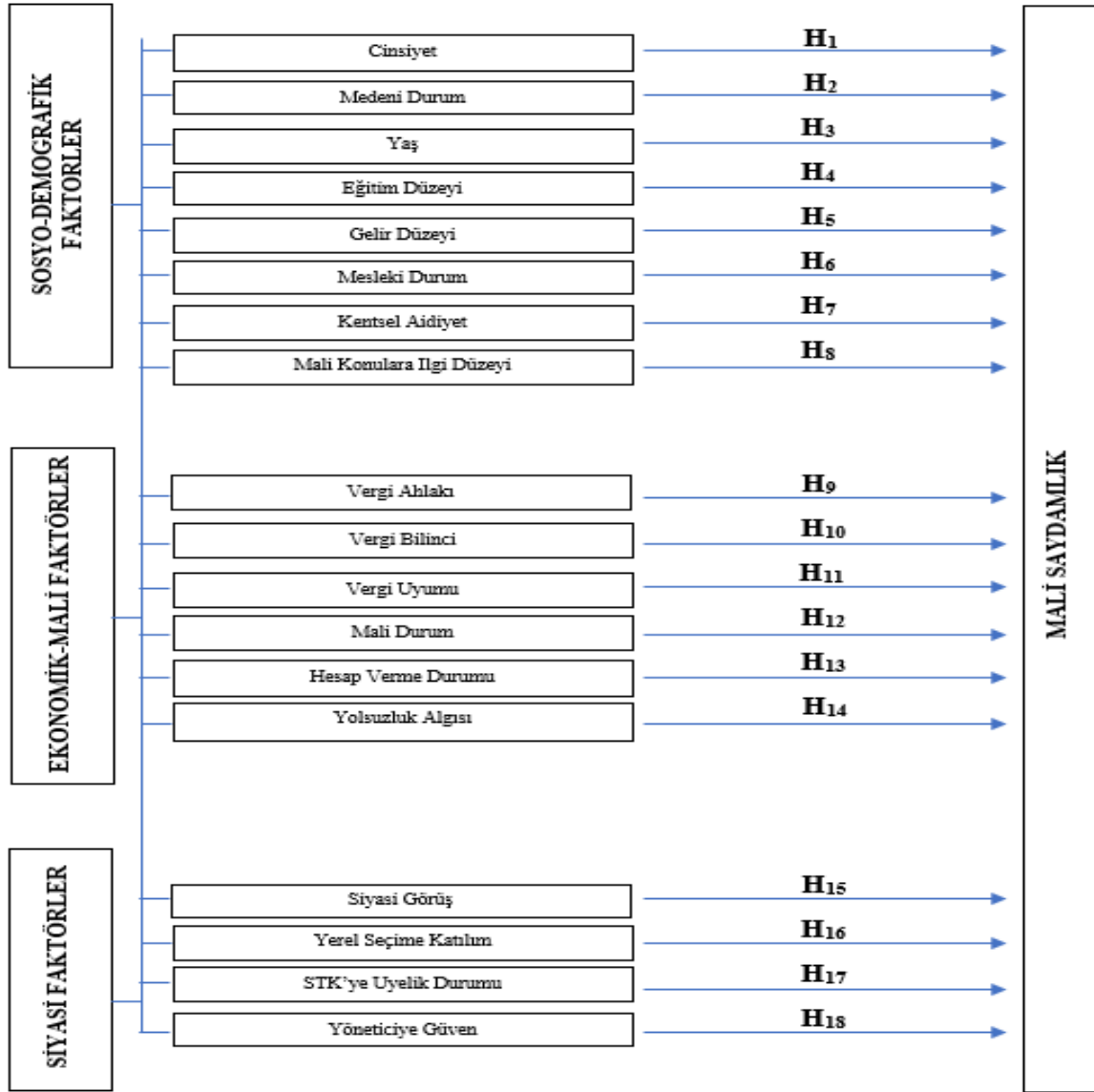

Şekil 1. Mali saydamlık tutumunun oluşumu ve tutumu etkileyen faktörler

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan mali saydamlık tutumu üzerindeki etkisi test edilmek istenen bağımsız değişkenler üç grup altında toplanmıştır:

- Sosyo-demografik değişkenler (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, mesleki durum, kentsel aidiyet ve mali konulara ilgi düzeyi),
- Ekonomik-mali değişkenler (vergi ahlakı, vergi bilinci, vergi uyumu, mali durum, hesap verme durumu ve yolsuzluk algısı),
- Siyasal değişkenler (siyasi görüş, yerel seçimlere katılım, STK'ye üyelik durumu ve belediye yöneticilerine güven).

Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumları üzerindeki etkisi hipotez oluşturularak test edilen bağımsız değişkenler Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2. Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarını belirleyen faktörlerin modellenmesi

Bir araştırmanın muhtemel sonucuna ilişkin yapılan tahminlerin ifadesi hipotez olarak tanımlanmaktadır. Hipotezler, değişkenler arasındaki ilişkiyi tahmin etmeye ilişkin bilimsel bir önerme niteliğindedirler (Büyüköztürk vd., 2020: 67). Bu çalışmada değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla şu hipotezler kurulmuştur:

H1: Kadınlar erkeklere göre daha fazla mali saydamlık talep etmektedir.

H2: Medeni duruma göre mali saydamlık talebi farklılık göstermektedir.

H3: Yaş arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H4: Eğitim düzeyi arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H5: Gelir düzeyi arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H6: Mesleki duruma göre mali saydamlık talebi farklılık göstermektedir.

H7: Kendisini içerisinde yaşadığı kentin bir parçası olarak görenlerin mali saydamlık talebi daha yüksektir.

H8: Vatandaşların belediyelerle ilgili mali konulara ilgi düzeyi arttıkça mali saydamlık talepleri de artmaktadır.

H9: Vergi ahlakı arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H10: Vergi bilinci arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H11: Yerel vergi uyumu artıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H12: Belediyelerin mali açıdan güçlü olduğu görüşüne katılanlar belediyelerin mali açıdan daha şeffaf olması gerektiğini savunmaktadır.

H13: Belediyelerin yeterince hesap vermediğini düşünenlerin mali saydamlık talebi daha yüksektir.

H14: Yolsuzluk algısı arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır.

H15: Siyasi görüşe göre mali saydamlık talebi farklılık göstermektedir.

H16: Yerel seçimlerde oy kullananların mali saydamlık talebi daha yüksektir.

H17: Herhangi bir STK'ye üye olanlar daha fazla mali saydamlık talep etmektedir.

H18: Belediye yöneticilerine yeterince güvenmeyenler daha fazla mali saydamlık talep etmektedir.

Araştırma kapsamına dahil edilen bağımsız değişkenlere bağlı olarak mali saydamlık tutumu üzerindeki etkisi test edilmek üzere toplam 18 hipotez kurulmuştur. Bunun yanı sıra bağımlı değişken üzerinde etkili olma ihtimali bulunan bazı değişkenlerin (örneğin siyasi rekabet, belediye başkanının profili, nüfus büyüklüğü gibi) çalışmanın kapsamı ve yöntemi gereği tüm belediyelerle ilişkilendirilememesi ya da bu değişkenlerin anket yoluyla veri elde etmeye elverişli olmaması nedeniyle araştırmaya dahil edilemediğini de belirtmek gerekir.

Evren ve Örneklem

Evren, bilimsel bir araştırmada ilgili bütün verilerin yer aldığı topluluğu ifade etmektedir. Evrenin tamamından veri elde edilmesi kontrol, zaman ve maliyet gibi nedenlerden dolayı mümkün değildir. Bu sebeple evreni temsil edebilecek kapasiteye sahip ve bu evrenden belirli kurallara göre seçilmiş bir alt gruba ihtiyaç duyulmaktadır ki bu gruba da örneklem adı verilmektedir (Karagöz, 2019: 280).

Tablo 1. Çanakkale İl Merkezi nüfus büyüklüğü ve dağılımı

	Kadın	Erkek	Toplam
Merkez	68.324	66.154	134.478
Belde ve Köy	24.625	25.081	49.706
Toplam	92.949	91.235	184.184

Kaynak: TÜİK, 2020 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, (<https://biruni.tuik.gov.tr>)

Tabloda Çanakkale il merkezinin nüfusu gösterilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2020 yılı verilerine göre Çanakkale il merkezinin nüfusu 184.184'tür (Bkz. Tablo 1).

Çeşitli güven aralıklarında evren ve örneklem büyüklükleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Evren büyüklüğü ve örneklem sayıları

	± 0,03 örnekleme hatası (d)			± 0,05 örnekleme hatası (d)			± 0,10 örnekleme hatası (d)		
	p=0,5	p=0,8	p=0,3	p=0,5	p=0,8	p=0,3	p=0,5	p=0,8	p=0,3
Büyükklüğü	q=0,5	q=0,2	q=0,7	q=0,5	q=0,2	q=0,7	q=0,5	q=0,2	q=0,7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	416	406	473	278	198	244	88	58	75
2.500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5.000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10.000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25.000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50.000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100.000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1.000.000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100.000.000	1067	683	896	384	246	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2007). *SPSS Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

Tablo 2'de göre 0,05 örnekleme hatası $p=0,03$, $q=0,7$ değerleri için $n=323$ olarak tespit edilmiştir. Bu doğrultuda anketin güvenilirliğini artırmak amacıyla Çanakkale il merkezinde ikamet eden 357 kişiye anket uygulanmıştır.

Ön Test ve Güvenilirlik Analizleri

Ön test, anketin güvenilirliğinin elde edilen verilerle uygulandığı bir aşamadır. Bu aşama anketin taslak formundaki sorunların tespit edilmesine yardımcı olur. Araştırmanın hedef kitleyle benzer özelliklere sahip bir grup üzerinde yapılan ön test araştırmada geçerli ve güvenilir sonuçlar elde edebilmesi açısından önemli bir aşamadır (Büyüköztürk vd., 2020: 139).

Güvenilirlik analizi bir ölçekte her bir sorunun aynı fikri ölçüp ölçmediği ve böylelikle ölçekteki maddelerin içsel tutarlılığının olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Soru grupları için en yaygın olarak kullanılan içsel güvenilirlik katsayısı Cronbach alfa (α)'dır. Bu katsayı 0 ile 1 arasında değer

almakta olup katsayının 0,70'in üzerinde olması, ölçeğin içsel tutarlığa sahip olduğu bir başka ifadeyle ölçeğin güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Bayram, 2017: 193-194).

Anketin geçerliliğinin sağlanması için öncelikle pilot uygulama olarak 30 kişilik bir örneklem üzerinde anket uygulanmıştır. Pilot uygulama sonucu elde edilen anket sorularının güvenilirliğini analiz etmek için ankette yer alan 38 soruya ilişkin güvenilirlik istatistikleri hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Güvenilirlik analizi sonucu

Gözlem Sayısı	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
N=30	0,843	38

Bu araştırmada ölçeğin güvenilirliğı Cronbach alfa (α) katsayısı ile ölçülmüştür. Tablo 3'te görüldüğü gibi pilot uygulama sonucunda elde edilen anket verilerinin Cronbach alfa (α) katsayısı 0,843'tür. Cronbach alfa (α) katsayısının 0,70'in üzerinde olması nedeniyle makul güvenilirliğin sağlandığı görülmektedir.

Pilot çalışmada elde edilen verilerin geçerli olması nedeniyle anket uygulamasına devam edilmiş ve anket sayısı 357 kişiye ulaşmıştır. Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumunu belirlemek için oluşturulan anket formunda 5'li likert ölçeğinin kullanıldığı 38 sorudaki ifadelerin tutarlılığını ortaya koymak amacıyla yapılan güvenilirlik analizi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Tüm anket verilerinin güvenilirlik analizi sonuçları

Gözlem Sayısı	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
N=357	0,809	38

Anket uygulaması tamamlandıktan sonra ölçeğin güvenilirliğı ölçülerek ve ankette yer alan 38 sorunun içsel tutarlılığı incelenmiştir. Güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach alfa (α) katsayısı 0,809 olarak tespit edilmiştir. Bu katsayı, ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

357anketten elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22 programı kullanılarak sayısal verilere dönüştürülmüştür. Dönüştürülen sayısal veriler sonucunda güvenilirlik analizinin yanı sıra açımlayıcı faktör analizi, grup farklılık testi ve korelasyon analizi yapılmıştır.

ARAşTIRMANIN BULGULARI

Demografik İstatistikler

Anketin birinci bölümünde vatandaşların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, mesleki durum, aylık gelir düzeyi ve siyasi görüşleri ile ilgili bilgilere aşağıda sırasıyla yer verilmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet	Sıklık (n)	Oran (%)
Erkek	177	49,6
Kadın	180	50,4
Toplam	357	100,0

Tablo 5’te ankete katılanların cinsiyetlerine göre dağılımı gösterilmektedir. Tabloya göre katılımcıların 180’i kadın, 177’si ise erkektir.

Tablo 6. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı

Medeni Durum	Sıklık (n)	Oran (%)
Bekâr	132	37,0
Evli	225	63,0
Toplam	357	100,0

Tablo 6’da ankete katılan vatandaşların medeni durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Katılımcıların 132’si bekar, 225’i ise evlidir.

Tablo 7. Katılımcıların yaşa göre dağılımı

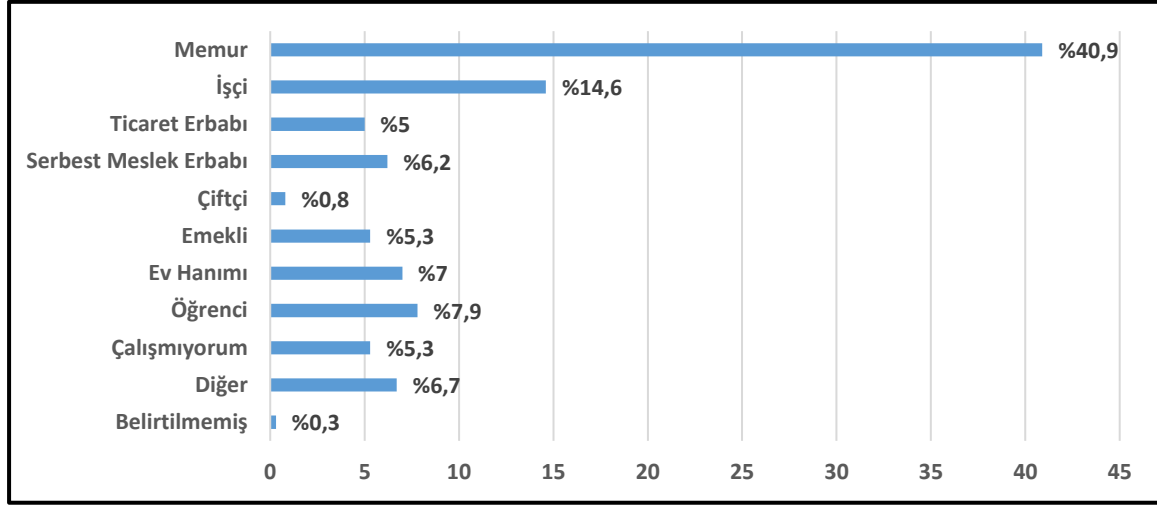
Yaş Aralığı	Sıklık (n)	Oran (%)
18-24 arası	38	10,7
25-29 arası	76	21,3
30-39 arası	108	30,3
40-49 arası	66	18,5
50-59 arası	43	12,0
60 ve üstü	13	3,6
Belirtilmemiş	13	3,6
Toplam	357	100,0

Tablo 7’de ankete katılanların belirli yaş aralıklarına göre dağılımı ve yüzdeleri yer almaktadır. Katılımcılar arasında en kalabalık yaş grubu 30 ile 39 yaş arası olanlardır ve katılımcıların 108’i bu grupta yer almaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımı

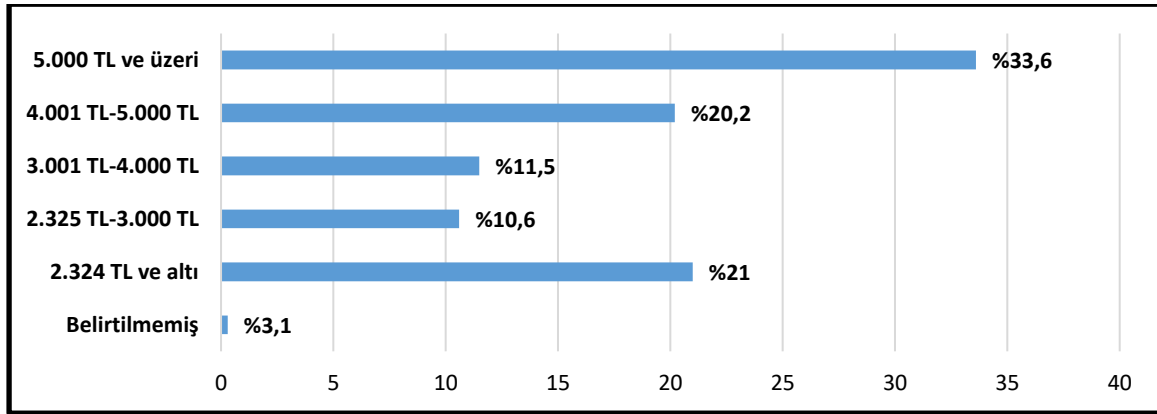
Eğitim Düzeyi	Sıklık (n)	Oran (%)
İlkokul	13	3,6
Ortaokul	13	3,6
Lise	65	18,2
Ön Lisans	43	12,0
Lisans	152	42,6
Yüksek Lisans	50	14,0
Doktora	19	5,4
Belirtilmemiş	2	0,6
Toplam	357	100,0

Tablo 8’de ankete katılanların eğitim dzelerine göre dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre katılımcıların 13’ ilkokul, 13’ ortaokul, 65’i lise, 43’ ön lisans, 152’si lisans, 50’si yüksek lisans ve 19’u ise doktora mezunudur.

şekil 3. Katılımcıların mesleki durumuna göre dağılımı

Ankete katılanların %40,9’u memur, %14,6’sı işçi, %5’i ticaret erbabı, %6,2’si serbest meslek erbabı, %0,8’i iftçi, %5,3’ emekli, %7’si ev hanımı, %7,9’u öğrencidir. Katılımcıların mesleki durumuna göre dağılımına bakıldığında %55,5’inin memur ve işçilerden oluştuğu görülmektedir (Bkz. şekil 3).

şekil 4. Katılımcıların gelir düzeyine göre dağılımı

Ankete katılanların %21’i 2.324 TL ve altı (asgari ücret), %10,6’sı 2.325 TL ile 3.000 TL arasında, %11,5’i 3.001 TL ile 4.000 TL arasında, %20,2’si 4.001 TL ile 5.000 TL arasında ve son olarak %33,6’sı 5.000 TL ve üzerinde aylık gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların gelir dzelerine göre dağılımına bakıldığında yaklaşık üçte birinin aylık 5.000 TL ve üzerinde gelir elde ettiği görülmektedir (Bkz. şekil 4).

Tablo 9. Ankete katılanların siyasi görüşlerine göre dağılımı

Siyasi Görüş	Sıklık (n)	Oran (%)
Muhafazakâr	59	16,5
Sosyal Demokrat	94	26,3
Milliyetçi	95	26,6
Liberal	17	4,8
Sosyalist	28	7,8
Diğer	52	14,6
Belirtilmemiş	12	3,4
Toplam	357	100,0

Ankette yer alan bir başka soruda katılımcılara kendilerini siyasi açıdan nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Katılımcıların %26,6’sı milliyetçi, %26,3’ü sosyal demokrat, %16,5’i muhafazakâr, %7,8’i sosyalist ve %4,8’i ise liberal olarak kendini tanımlamaktadır. Ayrıca bu soruda katılımcıların %14,6’sı “diğer” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir (Bkz. Şekil 9). Katılımcıların genellikle siyasi konulardaki hassasiyeti ve siyasi görüşlerini açıklamak istememeleri nedeniyle “diğer” seçeneğine yönlendiklerini söyleyebiliriz.

Anket Sorularına İlişkin İstatistikler

Anket formunda vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik olarak hazırlanan 5’li likert tipi 38 soru yer almaktadır. Katılımcıların bu sorulara verdikleri yanıtların ortalama değerleri, frekansları ve yüzdeleri Tablo 10’da gösterilmektedir.

Tablo 10. Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik betimsel istatistikler

		ORTALAMA	ÖRNEKLEM/ YÜZDE	TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1	Ödediğim yerel vergilerin (emlak vergisi, çevre ve temizlik vergisi vs.) belediyeler tarafından nerelere harcandığını bilmek isterim.	4,6975	n	264	82	8	2	1
			%	73,9	23,0	2,2	0,6	0,3
2	Belediyelerin ihaleleri şeffaf (halka açık) bir biçimde gerçekleştirmesi gerekir.	4,7115	n	275	69	8	2	3
			%	77,0	19,3	2,2	0,6	0,8
3	Belediyeler her türlü mali bilgiyi kamuoyu ile paylaşmak zorunda değildir.	3,5182	n	103	103	62	54	35
			%	28,9	28,9	17,4	15,1	9,8
4	Belediyelerin mali açıdan düzenli olarak denetlenmesi gerekmektedir.	4,6303	n	248	93	9	7	-
			%	69,5	26,1	2,5	2,0	-
5	Belediyeler aldıkları borçları halka açıklamalıdır.	4,4538	n	220	97	25	12	3
			%	61,6	27,2	7,0	3,4	0,8
6	Belediyelerin kamuoyuna açıkladığı mali bilgilerin güvenilir olması gerekmektedir.	4,7367	n	275	76	1	4	1
			%	77,0	21,3	0,3	1,1	0,3
7	Belediyeler mali bilgileri zamanında açıklamak zorundadırlar.	4,5126	n	220	111	17	7	2
			%	61,6	31,1	4,8	2,0	0,6
8	Belediyelerin paylaştıkları mali bilgilerin toplumun her kesimi tarafından anlaşılır olması gerekmektedir.	4,5546	n	234	97	17	8	1
			%	65,5	27,2	4,8	2,2	0,3
9	Mükellefin ödeyeceği yerel vergi miktarı ve ödeme zamanının belediyelerce duyurulması gerekmektedir.	4,4538	n	208	116	22	9	2
			%	58,3	32,5	6,2	2,5	0,6
10	Belediyeler harcadıkları her kuruluş için halka hesap vermek zorundadırlar.	4,4174	n	228	75	34	15	5
			%	63,9	21,0	9,5	4,2	1,4
11	Belediyelerin denetlenmesi sonucu hazırlanan raporların halka açıklanması gerekmektedir.	4,4706	n	213	110	25	7	2
			%	59,7	30,8	7,0	2,0	0,6
12	Belediyenin kullandığı kaynak miktarı arttıkça daha fazla mali bilgi paylaşması gerekmektedir.	4,1457	n	147	137	52	20	1
			%	41,2	38,4	14,6	5,6	0,3
13	Türkiye’de belediyeler yaptıkları çalışmalarla ilgili olarak halkı bilgilendirmektedirler.	2,9468	n	62	56	82	115	42
			%	17,4	15,7	23,0	32,2	11,8
14	Türkiye’de belediye yöneticileri halka hesap vermektan kaçınılmaktadırlar.	2,2409	n	22	32	64	131	108
			%	6,2	9,0	17,9	36,7	30,3
15	Belediyelerde şeffaf bir yönetim anlayışı hakimdir.	2,3585	n	22	28	89	135	83
			%	6,2	7,8	24,9	37,8	23,2
16	Türkiye’de belediyeler yerel hizmetleri sunarken gereksiz harcamalardan kaçınırlar.	2,2633	n	21	21	82	140	93
			%	5,9	5,9	23,0	39,2	26,1
17	Belediyeler kaynaklarını verimli kullanmaktadırlar.	2,3725	n	21	25	114	103	94
			%	5,9	7,0	31,9	28,9	26,3
18	Vergi, kamu hizmetlerinin karşılığıdır.	3,7563	n	111	125	60	45	16
			%	31,1	35,0	16,8	12,6	4,5

19	Belediyeye ödediğim vergilerin bana yerel hizmet olarak geri döndüğünü düşünüyorum.	2,8627	n	33	68	123	83	50
			%	9,2	19,0	34,5	23,2	14,0
20	Vergi kaçırmanın ahlaki açıdan yanlış olduğunu düşünüyorum.	4,6471	n	259	82	8	4	4
			%	72,5	23,0	2,2	1,1	1,1
21	Vergi kaçırmanın bir kişinin toplum karşısında saygınlığını yitireceğini düşünüyorum.	4,0868	n	189	75	44	33	16
			%	52,9	21,0	12,3	9,2	4,5
22	Vergi devletin varlığı için gereklidir.	4,1989	n	165	134	31	18	9
			%	46,2	37,5	8,7	5,0	2,5
23	Bir mükellef olarak belediyeye ödediğim vergilerin tamamının farkındayım.	3,6103	n	96	120	73	49	19
			%	26,9	33,6	20,4	13,7	5,3
24	Vergi ödemem gerektiğinde bunu merkezi idareye değil belediyeye ödemeyi tercih ederim.	3,2969	n	63	81	133	59	21
			%	17,6	22,7	37,3	16,5	5,9
25	Türkiye’de belediyeler yeterince denetlenmektedir.	2,4846	n	25	33	100	131	68
			%	7,0	9,2	28,0	36,7	19,0
26	Belediyeler denetlenirken bağımsız ve tarafsız hareket edilmektedir.	2,6891	n	62	35	79	92	89
			%	17,4	9,8	22,1	25,8	24,9
27	Türkiye’deki belediyelerde yolsuzluklar yaygındır.	3,7591	n	97	135	82	28	15
			%	27,2	37,8	23,0	7,8	4,2
28	Belediye ile ilgili kararların alınmasında söz sahibi olmak isterim.	3,8235	n	97	147	73	33	7
			%	27,2	41,2	20,4	9,2	2,0
29	Kendimi içerisinde yaşadığım kentin bir parçası olarak görüyorum.	4,0280	n	128	150	49	21	9
			%	35,9	42,0	13,7	5,9	2,5
30	Türkiye’de belediyeler dürüst ve ahlaklı kişiler tarafından yönetilmektedir.	2,7199	n	24	36	159	92	46
			%	6,7	10,1	44,5	25,8	12,9
31	Türkiye’de belediyelerin kamuoyuna açıkladığı mali bilgilerin güvenilir olduğunu düşünmüyorum.	2,6975	n	15	41	102	126	73
			%	4,2	11,5	28,6	35,3	20,4
32	Belediye yöneticileri belediyeleri yönetecek yeterli bilgi ve beceri düzeyine sahiptir.	2,4370	n	19	47	150	89	52
			%	5,3	13,2	42,0	24,9	14,6
33	Türkiye’de belediyeler yeterli gelir kaynaklarına sahiptirler.	2,9104	n	42	68	107	96	44
			%	11,8	19,0	30,0	26,9	12,3
34	Türkiye’de belediyeler mali açıdan güçlüdür.	2,9272	n	43	70	104	98	42
			%	12,0	19,6	29,1	27,5	11,8
35	Türkiye’de belediyelerin topladığı gelirlere ilişkin bilgi sahibiyim.	2,4706	n	24	47	79	130	77
			%	6,7	13,2	22,1	36,4	21,6
36	Türkiye’de belediyelerin ne kadar harcama yaptığı hakkında bilgi sahibiyim.	2,2101	n	13	24	79	150	91
			%	3,6	6,7	22,1	42,0	26,5
37	Türkiye’de belediyelerin gelirlerini hangi alanlarda harcadığını takip ediyorum.	2,3361	n	21	36	76	133	91
			%	5,9	10,1	21,3	37,3	25,5
38	Türkiye’de belediyelerin borçluluk durumu hakkında yeterli bilgiye sahibim.	2,2045	n	17	34	61	13	107
			%	4,8	9,5	17,1	38,7	30,0

Tabloda ankete katılan vatandaşların her bir soruda yer alan ifadelerle katılma durumunu gösteren ortalama değerlere yer verilmiştir. Ortalama değerler yorumlanırken sorulardaki ifadelerle ilişkin ortalama değerler için 1.00-180 arası çok düşük, 1.81-2.60 arası düşük, 2.61-3.40 arası orta, 3.41-4.20 arası yüksek ve 4.21-5.00 arası ise çok yüksek katılma düzeyini göstermektedir. Soruların ortalama

değerlerine bakılırsa en yüksek ortalamaya (4,7367) sahip soru 6. soru iken, en düşük ortalamaya (2,2045) sahip soru ise 38. sorudur.

Ankette ayrıca vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumu üzerinde etkili olabileceği tahmin edilerek katılımcıların yerel seçimlere katılma ve sivil toplum kuruluşuna üyelik durumunu tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur.

Tablo 11. Katılımcıların son yerel seçimde oy kullanma durumu

Yanıt	Sıklık (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	313	87,7	88,9
Hayır	39	10,9	11,1
Belirtilmemiş	5	1,4	-
Toplam	357	100,0	

Tablo 11’de ankete katılan vatandaşların son yerel seçimde oy kullanıp kullanmadıklarına ilişkin istatistikler yer almaktadır. Bu soruyu yanıtlayan katılımcıların %88,9’u son yerel seçimde oy kullandığını, %11,1’i ise oy kullanmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 12. Katılımcıların sivil toplum kuruluşuna üyelik durumu

Yanıt	Sıklık (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	135	37,8	38,0
Hayır	220	61,6	62,0
Belirtilmemiş	2	0,6	-
Toplam	357	100,0	

Tabloda ankete katılan vatandaşların herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadıklarına ilişkin istatistikler yer almaktadır. Bu soruyu yanıtlayan katılımcıların %38’i sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu, %62’si ise üye olmadığını belirtmişlerdir.

Mali Saydamlık Tutumu ve Belirleyicilerine İlişkin Faktör Analizi

Çalışma kapsamında uygulanan ankette farklı değişkenleri ölçmek amacıyla sorulan 5’li likert tipi 38 soru bulunmaktadır. Bu sorulardan bir kısmı vatandaşların belediyelerin mali açıdan ne kadar saydam olması gerektiği hakkındaki tutumlarını (bağımlı değişken) öğrenmek amacıyla sorulmuştur (S1-S12). Ayrıca vatandaşların tutumlarını etkileyebilecek vergi ahlakı, vergi bilinci, yöneticiye güven durumu gibi faktörlere (bağımsız değişkenler) ilişkin sorular da yer almaktadır. Hangi soruların hangi değişkenleri ölçtüğünü anlayabilmek ve ölçme aracının yapı geçerliliğini ortaya koyabilmek için açımlayıcı faktör analizinin yapılması tercih edilmiştir (Çokluk vd., 2012: 189-190).

Faktör analizinde farklı yöntemler kullanılabilir. Ağırlıklandırılmamış en küçük kareler yöntemi, genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi, alfa faktörleştirme yöntemi, izlenim faktörleştirme yöntemi, temel eksen faktörleştirme yöntemi, temel bileşenler analizi bunlar arasında sayılabilir.

Çalışmada, uygulamada en çok tercih edildiği ve genel kabul gördüğü gerekçesiyle temel bileşenler analizi (principal components analysis) yöntemi kullanılmıştır (Çokluk vd., 2012: 314-315).

Örneklem büyüklüğünün faktör analizi açısından yeterli olup olmadığını değerlendirmek için literatürde yaygın olarak kullanılan ölçüt Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testidir. Test sonucunun asgari 0,50 ve üzerinde olması gerekmektedir (Aksu vd., 2017: 8-9). SPSS 22 programı aracılığı ile yapılan analiz sonucu Tablo 13'te görülmektedir. KMO değeri 0,830 olarak bulunduğundan örneklemin faktör analizi için yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 13. KMO ve Bartlett Testi sonuçları

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,830
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	5239,803
	df	703
	Sig.	,000

Tabloda Bartlett Küresellik (Sphericity) testi sonucunun $p=0,000$ olduğu görülmektedir. Bu değerin 0,05'ten küçük olması “verilerin çoklu normal dağılımlı ana kütlede geldiğini” ifade etmektedir (Gürüş ve Astar, 2015: 421). Söz konusu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Ortak varyans (communality), “bir değişkenin analizde yer alan diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarı” olarak tanımlanır (Eroğlu, 2008: 329). Ortak varyanslar Tablo 14'te gösterilmektedir. Tabloya göre örneğin 11. soru varyansın %66'sını açıkladığı anlaşılmaktadır. Faktör analizinde bu değerlerin 0,40'tan küçük olmaması eğer küçükse ilgili sorunun çıkarılarak analizin tekrar edilmesi önerilir (Gürüş ve Astar, 2015: 422).

Tablo 14. Ortak varyans tablosu

	Communalities	
	Initial	Extraction
S2	1,000	,494
S4	1,000	,497
S5	1,000	,581
S6	1,000	,568
S7	1,000	,687
S8	1,000	,531
S9	1,000	,560
S10	1,000	,509
S11	1,000	,664
S14	1,000	,754
S15	1,000	,552
S18	1,000	,744
S20	1,000	,612
S21	1,000	,713
S22	1,000	,596
S28	1,000	,574
S29	1,000	,644
S30	1,000	,750
S31	1,000	,476
S32	1,000	,681
S33	1,000	,890
S34	1,000	,883
S35	1,000	,715
S36	1,000	,837
S37	1,000	,837
S38	1,000	,808

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Tablo 14'te görüldüğü gibi en yüksek açıklama oranına sahip olan madde 0,890 ile 33.soruya aittir. Ayrıca en düşük açıklama oranına sahip olan maddenin 0,476 ile 31. soru olduğu ve oranın 0,40'ın altında olmadığı tespit edilmiştir.

Faktör analizi ile anket sorularının kaç faktör altında toplandığı diğer bir deyişle faktör sayısının kaç tane olduğunu belirlemede yaygın olarak kullanılan yöntem Özdeğer (Eigenvalue) İstatistiğidir. Buna göre faktör sayısı, özdeğeri 1'den büyük olan faktörlerin toplanmasıyla bulunmaktadır (Eroğlu, 2008: 328).

Tablo 15. Açıklanan toplam varyans tablosu

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	5,106	19,640	19,640	5,106	19,640	19,640	4,706	18,101	18,101
2	3,998	15,377	35,017	3,998	15,377	35,017	3,323	12,780	30,881
3	1,786	6,868	41,884	1,786	6,868	41,884	1,961	7,544	38,424
4	1,668	6,414	48,298	1,668	6,414	48,298	1,831	7,041	45,466
5	1,386	5,329	53,628	1,386	5,329	53,628	1,430	5,500	50,965
6	1,152	4,432	58,059	1,152	4,432	58,059	1,406	5,406	56,371
7	1,058	4,068	62,127	1,058	4,068	62,127	1,294	4,977	61,348
8	1,003	3,858	65,985	1,003	3,858	65,985	1,206	4,637	65,985
9	,858	3,301	69,286						
10	,783	3,012	72,298						
11	,762	2,932	75,231						
12	,724	2,786	78,017						
13	,664	2,555	80,572						
14	,594	2,286	82,858						
15	,524	2,014	84,872						
16	,520	1,999	86,871						
17	,495	1,903	88,774						
18	,470	1,810	90,584						
19	,453	1,743	92,327						
20	,427	1,642	93,969						
21	,357	1,372	95,341						
22	,338	1,299	96,640						
23	,325	1,251	97,891						
24	,200	,769	98,660						
25	,192	,737	99,397						
26	,157	,603	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Tablo 15'te görüldüğü gibi özdeğeri 1'den büyük olan 8 faktör bulunmaktadır. Birinci faktör toplam varyansın %18,101'ini açıklamaktadır. Toplam 8 faktörün toplam varyansı açıklama oranı ise %65,985'tir.

Çok faktörlü analizlerde yorumlama kolaylığı sağlaması için döndürme (rotasyon) işlemi yapılır. Bu işlemle birlikte maddelerin hangi faktörle ilişkisi daha fazlaysa o faktör altında toplanması sağlanmaktadır. Birçok döndürme yöntemi olmakla birlikte çalışmada literatürde yaygın olarak

kullanılmasından dolayı Varimax (Maksimum Değişkenlik) yöntemi tercih edilmiştir (Çokluk vd., 2012: 210-203).

Açımlayıcı faktör analizinde her maddenin sadece bir faktörü ölçmesi istenmektedir. Bu nedenle yapı geçerliğinin sağlanması için birden fazla faktör altında yer alan ve aralarında 0,10'dan daha az fark bulunan maddelerin çıkarılarak analizin tekrarlanması gerekmektedir. Bu tür maddelere “binişik madde” bu soruna da “binişiklik sorunu” denmektedir (Aksu vd., 2017: 57). Analizler sonucunda ankette yer alan 38 sorudan 12'si binişiklik sorunu ve 0,40'ın altında bir faktör yüküne sahip olması nedeniyle çıkarılarak analizler tekrarlanmış böylece soru sayısı 26'ya düşürülmüştür. Söz konusu 26 soruya ait Döndürülmüş Bileşenler Matrisi ise Tablo 16'da gösterilmektedir.

Tablo 16. Döndürülmüş bileşenler matrisi

Rotated Component Matrix ^a								
	Component							
	1	2	3	4	5	6	7	8
S2	,594							
S4	,640							
S5	,711							
S6	,709							
S7	,810							
S8	,674							
S9	,680							
S10	,695							
S11	,793							
S35		,824						
S36		,902						
S37		,893						
S38		,882						
S15			,620					
S30			,852					
S32			,764					
S33				,926				
S34				,932				
S28					,673			
S29					,751			
S18						,851		
S22						,709		
S20							,657	
S21							,819	
S14								,845
S31								,490

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 6 iterations.

Tabloda faktör analizinin sonuçları gösterilmektedir. Birinci faktörü oluşturan ifadeler 0,810 ile 0,594 değerleri arasında, ikinci faktörü oluşturan ifadeler 0,902 ile 0,824 değerleri arasında, üçüncü faktörü oluşturan ifadeler 0,852 ile 0,620 değerleri arasında, dördüncü faktörü oluşturan ifadeler 0,932 ile 0,926 değerleri arasında, beşinci faktörü oluşturan ifadeler 0,751 ile 0,673 değerleri arasında, altıncı

faktörü oluşturan ifadeler 0,851 ile 0,709 değerleri arasında, yedinci faktörü oluşturan ifadeler 0,819 ile 0,657 ve son olarak sekizinci faktörü oluşturan ifadeler ise 0,845 ile 0,490 değerleri arasında faktör yükü üstlenmiştir.

Faktör analizinin son aşaması, döndürülmüş bileşenler matrisinden yararlanılarak her bir faktöre içeriğini yansıtabilecek şekilde anlamlı birer ismin verilmesidir (Eroğlu, 2008: 330). Faktörlerin isimlendirilmesi, araştırmacı için bazen en zor bazen de en kolay aşama olmaktadır. Burada araştırmacının konuya ve konuyla ilgili literatüre hakim olması önem teşkil eder. Faktörlere isim verilirken, değişkenlerin yoğunluğu ve anlamları dikkate alınarak isimlendirme yapılması gerekmektedir (Güriş ve Astar, 2019: 432).

Tablo 17. Faktör adları ve faktörleri oluşturan sorular

Faktör No	Faktörün Adı	Sorular (Maddeler)	Açıklanan Varyans (%)
1	Mali Saydamlık Tutumu	S2, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11	18,101
2	Mali Konulara İlgili Düzeyi	S35, S36, S37, S38	12,780
3	Belediye Yöneticilerine Güven	S15, S30, S32	7,544
4	Mali Durum	S33, S34	7,041
5	Kentsel Aidiyet	S28, S29	5,500
6	Vergi Bilinci	S18, S22	5,406
7	Vergi Ahlakı	S20, S21	4,977
8	Hesap Verme Durumu	S14, S31	4,637

Tabloya göre 26 ifade açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre sekiz faktörde gruplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre birinci faktör 2,4,5,6,7,8,9,10 ve 11. sorulardan; ikinci faktör 35,36,37, ve 38. sorulardan; üçüncü faktör 15, 30 ve 32. sorulardan; dördüncü faktör 33 ve 34. sorulardan; beşinci faktör 28 ve 29. sorulardan; altıncı faktör 18 ve 22. sorulardan; yedinci faktör 20 ve 21. sorulardan ve sekizinci faktör ise 14 ve 31. sorulardan oluşmaktadır (Bkz. Tablo 17).

Faktör analizi sonuçlarına göre sekiz faktör grubu kendisini oluşturan ifadelerin niteliği doğrultusunda adlandırılmıştır. Buna göre birinci faktöre “Mali Saydamlık Tutumu”, ikincisine “Mali Konulara İlgili Düzeyi”, üçüncüsüne “Belediye Yöneticilerine Güven”, dördüncüsüne “Mali Durum”, beşincisine “Kentsel Aidiyet”, altıncısına “Vergi Bilinci”, yedincisine “Vergi Ahlakı” ve sekizinci faktöre ise “Hesap Verme Durumu” adı verilmiştir.

Tablo 18. Faktörlere ilişkin betimsel istatistikler

Faktör Adı	N	Min.	Maks.	Standart Sapma	Varyans	Ortalama	Düzeyi
Mali Saydamlık Tutumu	357	2,00	5,00	,51667	,267	4,5490	ÇOK YÜKSEK
Mali Konulara İlgi Düzeyi	357	1,00	5,00	,98741	,975	2,3053	DÜŞÜK
Belediye Yöneticilerine Güven	357	1,00	5,00	,84912	,721	2,5920	DÜŞÜK
Mali Durum	357	1,00	5,00	1,12697	1,270	2,9188	ORTA
Kentsel Aidiyet	357	1,00	5,00	,78929	,623	3,9258	YÜKSEK
Vergi Bilinci	357	1,00	5,00	,86492	,748	3,9776	YÜKSEK
Vergi Ahlakı	357	1,00	5,00	,76425	,584	4,3669	ÇOK YÜKSEK
Hesap Verme Durumu	357	1,00	5,00	,85540	,732	2,3389	DÜŞÜK
Valid N (listwise)	357						

Tablo 18’de sekiz faktöre ilişkin betimsel istatistikler yer almaktadır. Faktörlere ilişkin ortalamalara ve düzeylerine bakıldığında mali saydamlık tutumu faktörünün ortalaması 4,5490 ile “çok yüksek”; mali konulara ilgi düzeyi faktörünün ortalaması 2,3053 ile “düşük”; belediye yöneticilerine güven faktörünün ortalaması 2,5920 ile “düşük”; mali durum faktörünün ortalaması 2,9188 ile “orta”; kentsel aidiyet faktörünün ortalaması 3,9258 ile “yüksek”; vergi bilinci faktörünün ortalaması 3,9776 ile “yüksek”; vergi ahlakı faktörünün ortalaması 4,3669 ile “çok yüksek” ve hesap verme durumu faktörünün ortalaması ise 2,3389 ile “düşük” düzeydedir.

Mali Saydamlık Tutumunun Belirleyicilerinin Analizi

Araştırmanın kuramsal modeline göre oluşturulan hipotezlerin test edilmesinde kullanılacak bağımlı değişken yukarıda ifade edildiği gibi “Mali Saydamlık Tutumu” değişkeni olup faktör analizi sonucunda elde edilen sürekli bir değişkendir. Vatandaşların mali saydamlık tutumunu belirleyen faktörlere ilişkin üç kategoride oluşturulan 18 hipotezin test edilmesinde kullanılacak analizlerin belirlenmesinde öncelikle bağımlı değişkenin normal dağılım gösterip göstermediğinin incelenmesi gereklidir.

Örneklemin normal dağılım göstermesi veri analizinde parametrik testlerin aksi halde parametrik olmayan testlerin kullanılabilmesini ifade etmektedir. Normallik varsayımının test edilebilmesi için geliştirilmiş birçok test olmakla birlikte örneklemin 50’nin üzerinde olması halinde Kolmogorov-Smirnow (KS) testi, 50’nin altında olması halinde Shapiro-Wilk (SW) testi yaygın olarak kullanılmaktadır. Her iki testte de anlamlılık değerinin (Sig., p) 0,05’ten büyük olması halinde verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir (Güriş ve Astar, 2019: 176-183).

Tablo 19. Mali saydamlık tutumu değişkeninin normallik test sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Mali Saydamlık Tutumu	,191	357	,000	,821	357	,000

a. Lilliefors Significance Correction

Mali Saydamlık Tutumu değişkenine ilişkin normallik test sonuçları Tablo 19’da gösterilmektedir. Her iki test sonucunda $p < 0,05$ olduğu için verilerin normal dağılmadığı bu nedenle analizlerde parametrik olmayan testlerin kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 20’de araştırmada hipotez testleri için kullanılan değişkenler ve kullanılan analiz yöntemleri yer almaktadır.

Tablo 20. Araştırmada hipotez testleri için kullanılan değişkenler

BAĞIMLI DEĞİŞKEN						
No	Değişkenin Adı	Kategorisi	Niteliği	Veri Kaynağı	n	Kullanılan Analiz Yöntemleri
1	Mali Saydamlık Tutumu	Bağımlı	Nicel – Eşit Aralıklı	Faktör Analizi	357	Hipoteze ve bağımsız değişkene uygun yöntemler (Bkz. Aşağıda)
BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER (BELİRLEYİCİLER)						
No	Değişkenin Adı	Kategorisi	Niteliği	Veri Kaynağı	n	Kullanılan Analiz Yöntemleri
1	Cinsiyet	Sosyo-Demografik	Nitel – Sınıflama	Anket	357	Mann-Witney U Grup Farklılık Testi
2	Medeni Durum	Sosyo-Demografik	Nitel – Sınıflama	Anket	357	Mann-Witney U Grup Farklılık Testi
3	Yaş	Sosyo-Demografik	Nicel – Oran	Anket	344	Korelasyon Analizi
4	Eğitim Düzeyi	Sosyo-Demografik	Nitel – Sıralama	Anket	355	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi
5	Gelir Düzeyi	Sosyo-Demografik	Nitel – Sıralama	Anket	346	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi
6	Mesleki Durum	Sosyo-Demografik	Nitel – Sınıflama	Anket	356	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi
7	Kentsel Aidiyet	Sosyo-Demografik	Nicel – Eşit Aralıklı	Faktör Analizi	357	Korelasyon Analizi
8	Mali Konulara İlgi Düzeyi	Sosyo-Demografik	Nicel – Eşit Aralıklı	Faktör Analizi	357	Korelasyon Analizi
9	Vergi Ahlakı	Ekonomik-Mali	Nicel – Eşit Aralıklı	Faktör Analizi	357	Korelasyon Analizi
10	Vergi Bilinci	Ekonomik-Mali	Nicel – Eşit Aralıklı	Faktör Analizi	357	Korelasyon Analizi
11	Vergi Uyumu	Ekonomik-Mali	Nitel – Sıralama	Anket - S24	357	Korelasyon Analizi
12	Mali Durum	Ekonomik-Mali	Nicel – Eşit Aralıklı	Faktör Analizi	357	Korelasyon Analizi

Araştırmada yaş, kentsel aidiyet, mali konulara ilgi düzeyi, vergi ahlakı, vergi bilinci, vergi uyumu, mali durum, hesap verme durumu, yolsuzluk algısı ve belediye yöneticilerine güven değişkenleri ile ilgili hipotezlerin test edilmesinde korelasyon analizi kullanılmıştır. Cinsiyet, medeni durum, yerel seçime katılım ve STK'ya üyelik durumu ile ilgili hipotezler Mann-Witney U Grup Farklılık Testi ile test edilmiştir. Eğitim düzeyi, gelir düzeyi, mesleki durum ve siyasi görüşe ilişkin hipotezler ise Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi ile test edilmiştir (Bkz. Tablo 20).

Sosyo-demografik Belirleyicilerin Analizi

Sosyo-demografik faktörler, vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarının belirleyicilerinden biridir. Araştırma kapsamında cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, mesleki durum, kentsel aidiyet ve mali konulara ilgi düzeyi gibi sosyo-demografik faktörlerin mali saydamlık tutumu ile ilişkili olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 21. Sosyo-demografik belirleyicilerin analizi ve sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Analiz Yöntemi	Test Sonucu	Hipotez kabul/ret
MALİ SAYDAMLIK TUTUMU	Cinsiyet	Mann-Witney U Grup Farklılık Testi	$p= 0.089 > 0.05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H ₁ hipotezi reddedilir.
	Medeni durum	Mann-Witney U Grup Farklılık Testi	$p= 0.512 > 0.05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H ₂ hipotezi reddedilir.
	Yaş	Korelasyon Analizi	$p=0,817 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H ₃ hipotezi reddedilir.
	Eğitim düzeyi	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi	$p= 0.386 > 0.05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H ₄ hipotezi reddedilir.
	Gelir düzeyi	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi	$p= 0.036 < 0.05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H ₅ hipotezi kabul edilir.
	Mesleki durum	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi	$p= 0.016 < 0.05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H ₆ hipotezi kabul edilir.
	Kentsel aidiyet	Korelasyon Analizi	$p=0,000 < 0,001$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H ₇ hipotezi kabul edilir.
	Mali konulara ilgi düzeyi	Korelasyon Analizi	$p=0,639 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H ₈ hipotezi reddedilir.

Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarının sosyo-demografik belirleyicilerine yönelik bulgular şu şekildedir;

- Katılımcıların mali saydamlık tutumunun cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında kadınların mali saydamlık tutumu aritmetik ortalamalarının 4,4969 erkeklerin ise 4,6020'dir. Erkeklerin mali saydamlık tutumunun kadınlara göre biraz daha fazla olması nedeniyle aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann-Witney U testi ile analiz edilmiştir. Test sonucuna göre $p= 0.089$ 'dur. Bu

değer 0,05'in üzerinde olduğundan ($p>0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumunun kadınlar ve erkekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle "H1: Kadınlar erkeklere göre daha fazla mali saydamlık talep etmektedir" hipotezi reddedilir.

▪ Katılımcıların mali saydamlık tutumunun medeni durum açısından dağılımına bakıldığında bekârların mali saydamlık tutumu aritmetik ortalamasının 4,5918 evlilerin ise 4,5240'tır. Bekârların mali saydamlık tutumunun evlilere göre biraz daha fazla olması nedeniyle aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann-Witney U testi ile analiz edilmiştir. Test sonucuna göre $p=0,512$ 'dir. Bu değer 0,05'in üzerinde olduğundan ($p>0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumunun bekârlar ve evliler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle "H2: Medeni duruma göre mali saydamlık talebi farklılık göstermektedir" hipotezi reddedilir.

▪ Vatandaşların mali saydamlık tutumu ile yaş değişkeni arasında ilişkinin mevcut olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon testi sonucuna göre $p=0,817 > 0,05$ olduğundan katılımcıların yaşları ile mali saydamlık tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle "H3: Yaş arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır" hipotezi reddedilir.

▪ Katılımcıların mali saydamlık tutumu eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde tüm eğitim grupları için "çok yüksek" düzeyde olduğu görülmektedir. Mali saydamlık tutumunun aritmetik ortalaması ilkokul (4,4274) ve lise (4,4239) düzeyinde nispeten daha düşük iken, lisans (4,6031) ve doktora (4,7018) düzeyinde ise daha yüksektir. Eğitim grupları arasındaki mali saydamlık tutumu farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Walls H testi yapılmıştır. Test sonucuna göre $p=0,386$ 'dır. Bu değer 0,05'in üzerinde olduğundan ($p>0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumunun eğitim düzeylerine göre istatistiksel açıdan farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle "H4: Eğitim düzeyi arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır" hipotezi reddedilir.

▪ Katılımcıların mali saydamlık tutumunun gelir düzeyi açısından dağılımına bakıldığında 2.324 TL ve altı gelire sahip olanların mali saydamlık tutumu aritmetik ortalaması 4,4415'tir. 5.001 TL ve üzeri gelire sahip olanların mali saydamlık tutumu aritmetik ortalaması 4,6500'tir. Gelir grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Walls H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucuna göre $p= 0,036$ 'dır. Bu değer 0,05'in altında olduğundan ($p<0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumunun gelir düzeylerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği ve bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığına bakıldığında ise 2.324 TL ve altı ile 5.001 TL ve üstü gelir düzeyine sahip olanlar arasında gerçekleştiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla en alt gelir grubu bir diğer ifadeyle asgari ücret ve altında gelir elde edenler ile en üst gelir grubunun mali saydamlık tutumunun farklılaştığını ve gelir düzeyi 5.000 TL ve üzerinde olan vatandaşların mali saydamlık talebinin daha

fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle “H5: Gelir düzeyi arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır” hipotezi kabul edilir.

▪ Meslek grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucuna göre $p=0.016$ 'dır. Bu değer 0,05'in altında olduğundan ($p<0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumu meslek gruplarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık işçiler ile memurlar arasında gerçekleşmekte olup memurların mali saydamlık talebinin işçilerden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle “H6: Mesleki duruma göre mali saydamlık talebi farklılık göstermektedir.” hipotezi kabul edilir.

▪ Katılımcıların kentsel aidiyeti ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre $p=0,000 < 0,001$ olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile kentsel aidiyeti arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve kuvvetini Spearman korelasyon katsayısı r_s göstermektedir ($r_s = 0,271$). Katsayının pozitif işaretli olması iki değişken arasındaki ilişkinin aynı yönde olduğunu ifade etmektedir. Korelasyon katsayısının büyüklüğünden hareketle iki değişken arasında pozitif ancak zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla “H7: Kendisini içerisinde yaşadığı kentin bir parçası olarak görenlerin mali saydamlık talebi daha yüksektir.” hipotezi kabul edilir.

▪ Katılımcıların mali konulara ilgi düzeyi ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre $p=0,639 > 0,05$ olduğundan mali saydamlık tutum ile mali konulara ilgi düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle “H8: Vatandaşların belediyelerle ilgili mali konulara ilgi düzeyi arttıkça mali saydamlık talepleri de artmaktadır” hipotezi reddedilir.

Ekonomik ve Mali Belirleyicilerin Analizi

Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarının belirleyicilerden bir diğeri de ekonomik ve mali faktörlerdir. Araştırma kapsamında vergi ahlakı, vergi bilinci, vergi uyumu, mali durum, hesap verme durumu ve yolsuzluk algısı gibi ekonomik ve mali faktörlerin mali saydamlık tutumu ile ilişkili olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 22. Ekonomik ve mali belirleyicilerin analizi ve sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Analiz Yöntemi	Sonuç	Hipotez kabul/ret
MALİ SAYDAMLIK TUTUMU	Vergi ahlakı	Korelasyon Analizi	$p=0,003 < 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H_9 hipotezi kabul edilir.
	Vergi bilinci	Korelasyon Analizi	$p=0,084 > 0,001$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H_{10} hipotezi reddedilir.
	Vergi uyumu	Korelasyon Analizi	$p= 0,103 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H_{11} hipotezi reddedilir.
	Mali durum	Korelasyon Analizi	$p=0,099 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H_{12} hipotezi reddedilir.
	Hesap Verme Durumu	Korelasyon Analizi	$p=0,000 < 0,001$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H_{13} hipotezi kabul edilir.
	Yolsuzluk Algısı	Korelasyon Analizi	$p=0,000 < 0,001$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H_{14} hipotezi kabul edilir.

Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarının ekonomik ve mali belirleyicilerine yönelik bulgular şu şekildedir;

▪ Katılımcıların vergi ahlakı düzeyi ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre $p=0,003 < 0,05$ olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile vergi ahlakı seviyesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki mevcuttur. İlişkinin yönü ve kuvvetini Spearman korelasyon katsayısı r_s göstermektedir ($r_s = 0,159$). Katsayının pozitif işaretli olması iki değişken arasındaki ilişkinin aynı yönde olduğunu ifade etmektedir. Korelasyon katsayısının büyüklüğünden hareketle iki değişken arasında pozitif ancak zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle “ H_9 : Vergi ahlakı arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır” şeklinde kurulan hipotez kabul edilir.

▪ Katılımcıların vergi bilinci düzeyi ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucuna göre $p=0,084 > 0,001$ olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile vergi bilinci seviyesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla “ H_{10} : Vergi bilinci arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır” şeklinde kurulan hipotez reddedilir.

▪ Katılımcıların vergiye uyum düzeyi ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucuna göre $p= 0,103 > 0,05$ olduğundan bu iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu nedenle “ H_{11} : Yerel vergi uyumu arttıkça mali saydamlık talebi de artar” hipotezi reddedilir.

▪ Katılımcıların mali saydamlık tutumları ile belediyelerin mali durumu arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucuna göre $p=0,099 > 0,05$ olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile belediyelerin mali durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle “H12: Belediyelerin mali açıdan güçlü olduğu görüşüne katılanlar belediyelerin mali açıdan daha şeffaf olması gerektiğini savunmaktadır” hipotezi reddedilir.

▪ Katılımcıların belediyelerin hesap verme durumuna ilişkin görüşleri ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre $p=0,000 < 0,001$ olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile hesap verme durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki mevcuttur. İlişkinin yönü ve kuvvetini Spearman korelasyon katsayısı r_s göstermektedir ($r_s = -0,297$). Katsayının negatif işaretli olması iki değişken arasındaki ilişkinin ters yönde olduğunu ifade etmektedir. Korelasyon katsayısının büyüklüğünden hareketle iki değişken arasında negatif ancak zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle “H13: Belediyelerin yeterince hesap vermediğini düşünenlerin mali saydamlık talebi daha yüksektir” hipotezi kabul edilir.

▪ Katılımcıların yolsuzluk algıları ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre $p=0,000 < 0,001$ olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile yolsuzluk algısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki mevcuttur. İlişkinin yönü ve kuvvetini Spearman korelasyon katsayısı r_s göstermektedir ($r_s = 0,282$). Katsayının pozitif işaretli olması iki değişken arasındaki ilişkinin aynı yönde olduğunu ifade etmektedir. Korelasyon katsayısının büyüklüğünden hareketle iki değişken arasında pozitif ancak zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla “H14: Yolsuzluk algısı arttıkça mali saydamlık talebi de artmaktadır” hipotezi kabul edilir.

Siyasi Belirleyicilerin Analizi

Siyasi faktörler, vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarının belirleyicileri arasında yer alır. Bu araştırmada siyasi görüş, yerel seçime katılım, sivil toplum kuruluşuna üyelik durumu ve belediye yöneticilerine güven gibi siyasi faktörlerin mali saydamlık tutumu ile ilişkili olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 23. Siyasi belirleyicilerin analizi ve sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Analiz Yöntemi	Sonuç	Hipotez kabul/ret
MALİ SAYDAMLIK TUTUMU	Siyasi görüş	Kruskal-Wallis H Grup Farklılık Testi	$p=0,612 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H_{15} hipotezi reddedilir.
	Yerel seçime katılım	Mann-Witney U Grup Farklılık Testi	$p=0,097 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H_{16} hipotezi reddedilir.
	STK'ye üyelik durumu	Mann-Witney U Grup Farklılık Testi	$p=0,925 > 0,05$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. H_{17} hipotezi reddedilir.
	Belediye yöneticilerine güven	Korelasyon Analizi	$p= 0,001 < 0,01$	İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. H_{18} hipotezi kabul edilir.

Vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutumlarının siyasi belirleyicilerine yönelik bulgular şu şekildedir;

▪ Katılımcıların siyasi görüşlerine göre mali saydamlık tutumlarına bakıldığında liberal görüşü benimseyen katılımcıların mali saydamlık tutumu aritmetik ortalamasının diğer görüşleri benimseyenlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Katılımcıların siyasi görüşleri ile mali saydamlık tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Test sonucuna göre $p=0,612$ 'dir. Bu değer 0,05'in üzerinde olduğundan ($p>0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumunun siyasi görüşlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle "Siyasi görüşe göre mali saydamlık talebi farklılık göstermektedir" hipotezi reddedilir.

▪ Son yerel seçimde oy kullananların mali saydamlık tutumunun oy kullanmayanlara göre biraz daha fazla olması nedeniyle aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı Mann-Witney U testi ile analiz edilmiştir. Test sonucuna göre $p=0,097$ 'dir ve p değeri 0,05'in üzerinde olduğundan ($p>0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumu ile yerel seçimde oy kullanma durumları arasında istatistiksel açıdan herhangi bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle "H16: Yerel seçimlerde oy kullananların mali saydamlık talebi daha yüksektir." hipotezi reddedilir.

▪ Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumları ile mali saydamlık tutumları arasında istatistiksel açıdan bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann Witney U testi yapılmıştır. Test sonucuna göre $p=0,925$ 'tir. Bu değer 0,05'in üzerinde olduğundan ($p>0,05$) katılımcıların mali saydamlık tutumunun sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumlarına göre istatistiksel açıdan farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle "H17: Herhangi bir STK'ye üye olanlar daha fazla mali saydamlık talep etmektedir." hipotezi reddedilir.

▪ Araştırmada son olarak ankete katılanların yolsuzluk algıları ile mali saydamlık tutumları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre $p=$

0,001 < 0,01 olduğundan katılımcıların mali saydamlık tutumu ile belediye yöneticilerine güven düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki mevcuttur. İlişkinin yönü ve kuvvetini Spearman korelasyon katsayısı r_s göstermektedir ($r_s = -0,170$). Katsayının negatif işaretli olması iki değişken arasındaki ilişkinin ters yönde olduğunu ifade etmektedir. Korelasyon katsayısının büyüklüğünden hareketle iki değişken arasında negatif ancak zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla “H18: Belediye yöneticilerine yeterince güvenmeyenler daha fazla mali saydamlık talep etmektedir” hipotezi kabul edilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada bağımlı değişken üzerindeki etkisi test edilen bağımsız değişkenlerle ilgili 18 hipotez oluşturulmuştur. Bağımsız değişkenler sosyo-demografik, ekonomik-mali ve siyasal olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Araştırma kapsamında cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, mesleki durum, kentsel aidiyet ve mali konulara ilgi düzeyi gibi sosyo-demografik değişkenlerin mali saydamlık tutumu ile ilişkili olup olmadığı test edilmiştir. Bu değişkenler arasında gelir düzeyi, mesleki durum ve kentsel aidiyetin mali saydamlık tutumu üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi değişkeni açısından değerlendirildiğinde aylık geliri 5.001 TL ve üzerinde olan vatandaşların mali saydamlık tutumunun asgari ücret ve altında gelir elde edenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca mali saydamlık tutumunun mesleki duruma göre farklılaştığı, bu farklılığın memurlar ile işçiler arasında gerçekleştiği ve memurların mali saydamlık tutumunun işçilere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bağımlı değişken üzerindeki etkisi test edilen bir diğer değişken kentsel aidiyettir. Analiz sonucu her iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiş olup kendisini içerisinde yaşadığı kentin bir parçası olarak görenlerin mali saydamlık tutumunun daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun dışında cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi ve mali konulara ilgi düzeyi ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan mali saydamlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında vergi ahlakı, vergi bilinci, vergi uyumu, mali durum, hesap verme durumu ve yolsuzluk algısı gibi ekonomik ve mali değişkenlerin mali saydamlık tutumu ile ilişkili olup olmadığı test edilmiştir. Bu değişkenlerden vergi ahlakı, hesap verme durumu ve yolsuzluk algısının mali saydamlık tutumu üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların mali saydamlık tutumu ile vergi ahlakı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Ankete katılan vatandaşların mali saydamlık tutumu ile belediyelerin hesap verme durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle belediyelerin yeterince hesap vermediğini düşünen vatandaşların mali saydamlık tutumu daha düşüktür. Bunun birlikte mali saydamlık tutumu ile katılımcıların yolsuzluk algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Vergi bilinci, vergi uyumu ve mali durum değişkenleri ile mali saydamlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırmada aynı zamanda siyasi görüş, yerel seçime katılım, STK'ye üyelik durumu ve belediye yöneticilerine güven gibi siyasi değişkenlerin mali saydamlık tutumu ile ilişkili olup olmadığı test edilmiştir. Bu değişkenlerden belediye yöneticilerine güven durumunun mali saydamlık tutumu üzerindeki etkili olduğu tespit edilmiş olup belediye yöneticilerine yeterince gvenmeyenlerin daha fazla mali saydamlık talep ettikleri görülmektedir. Siyasi görüş, yerel seçime katılım ve STK'ye üyelik değişkenleri ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan mali saydamlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Araştırmanın bulgularından hareket ederek belediyelerin mali saydamlık düzeyini artırmak ve bu suretle vatandaşların mali saydamlık tutumu üzerinde olumlu etkide bulunmak için bazı öneriler sunulmuştur:

- Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların yaklaşık %92'si belediyelerin paylaştıkları mali bilgilerin toplumun her kesimi tarafından anlaşılır olması gerektiğini dşnmektedir. Mali bilgilerin anlaşılır olması, şeffaflığın sağlanması açısından son derece önemlidir. Bu çerçevede örneğin son yıllarda merkezi yönetim düzeyinde hazırlanan "Vatandaş Bütçe Rehberi"nin yerel düzeyde belediyeler tarafından da hazırlanması önerilebilir. Bütçenin kolay ve anlaşılabilir bir zeti niteliğindeki bu rehberler ilgili yılda belediyenin yapacağı harcamalar ve bunların nasıl karşılanacağına ilişkin temel bilgileri kapsamalıdır. Belediye bütçesine ilişkin bilgiler grafik, şema, tablo vs. görsel araçlar kullanılarak toplumun tüm kesimleri tarafından anlaşılabilir hale getirilmelidir.

- Araştırmanın bulgularına göre ankete katılanların genel düşüncesi, Türkiye'de belediyelerin yaptıkları çalışmalarla ilgili olarak halkı yeterince bilgilendirmedikleri ve halka yeterince hesap vermedikleri yndedir. Türkiye'de belediyelerin genel olarak mali belge ve bilgileri yalnızca yasal zorunluluk gereği kamuoyuna açıkladıkları bilinmektedir. Bu tür bir yönetim anlayışı ile şeffaflığın tam olarak sağlanması mümkün değildir. Bu nedenle şeffaflık, kurum kültürünün önemli bir parçası haline getirilerek vatandaşların her türlü mali belge ve bilgi talebine cevap verilmeli ve hatta belediye faaliyetlerine ilişkin mali bilgiler herhangi bir talep olmaksızın kamuoyuna açıklanmalıdır.

- Araştırmada aynı zamanda vatandaşların kentsel aidiyet duygusunun mali saydamlık tutumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda vatandaşların belediyeler ile ilgili karar alma süreçlerine katılımının artırılması gerektiğini ifade edilebilir. Böylece vatandaşlar bu süreçlerin bir parçası haline geldiğinde yaşadıkları kentle ilgili kararların alınmasında söz sahibi olabilecek, kentlilik kültürü ve bilinci gelişecektir. Bu bilinçle hareket eden vatandaşların yaşadığı kenti daha fazla sahiplenmesi söz konusu olacağından belediyelerin faaliyetleri ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmak isteyecek ve belediye yönetimlerinin üzerinde baskı oluşacaktır.

- Anketten elde edilen verilerin analizi sonucu ulaşılan bulgular katılımcıların Türkiye'deki belediye yöneticilerine güven düzeyinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Ankete katılan

vatandaşların ortak kanaati, Türkiye’de belediyelerin dürüst ve ahlaklı kişiler tarafından yönetilmediğı ve belediyelerin kamuoyuna açıkladıkları mali bilgilerin güvenilir olmadığı yönündedir. Kısacası vatandaşlar ile belediye yöneticileri arasında bir güven sorunu yaşandığı görülmektedir. Bu sorunun çözümünde en önemli rolün belediye yöneticilerine düştüğünü söylemek gerekir. Görev süreleri boyunca gerçekleştirdikleri çalışmalarla halka en iyi şekilde hizmet ettiklerini göstermek ve böylelikle vatandaşların güvenini kazanmak için şeffaf bir yönetim anlayışı benimsemeli ve vatandaşlara karşı hesap vermekten kaçınmamalıdır.

▪ Araştırmanın bir diğerk bulgusuna göre ankete katılanların önemli bir kısmı, Türkiye’de belediyelerin kaynaklarını verimli bir şekilde kullanmadığını ve yerel hizmetleri sunarken gereksiz harcamalara yol açtıklarını düşünmektedir. Belediye yönetimleri, vatandaşların belediyelerle ilgili neden bu tür bir algıya ya da izlenime sahip olduğunu sorgulamalı ve bu algının aksini ispat edebilmek için açık, şeffaf ve hesap vermekten kaçınmayan bir yönetim anlayışı benimsemelidir. Bu anlamda şeffaflık, belediye yönetimlerinin kendileri ile ilgili yanlış algıları ve kötü imajı düzeltmek için kullanabilecekleri bir araç olarak görülmelidir.

▪ Araştırmanın bir başka bulgusu da yolsuzluğa ilişkindir. Katılımcıların yarısından fazlası belediyelerde yolsuzlukların yaygın olduğunu ve belediyelerin yeterince denetlenmediğini düşünmektedir. Bu bağlamda belediyelerin yolsuzluk gibi kanun dışı faaliyetlerden arındırılması ve kamuoyu ile paylaştıkları mali bilgilerin doğruluğunun güvence altına alınması gerekmektedir.

▪ Belediyelerin bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak suretiyle geniş kitlelere kolayca ulaşılma imkanı bulunmaktadır. Bilgi paylaşımının daha ucuz ve hızlı olması nedeniyle belediyeler artık şeffaflığı çeşitli iletişim araçları ile sağlamaya çalışmaktadır. Ancak internet ve bilgisayar gibi araçlara erişim imkanı kısıtlı olan veya bunları etkili bir biçimde kullanma becerisine sahip olmayan vatandaşların mevcut olduğunu da unutmamak gerekir. Dolayısıyla belediyeler, bilginin toplumun tüm kesimlerine eşit bir biçimde yayılması için farklı yöntem ve mekanizmalar geliştirmelidir. Bu bağlamda belediyelerin faaliyetlerine ilişkin mali bilgiler kamuoyuna açıklanırken gazete, dergi, broşür, afiş vb. yazılı ve basılı materyallerden de yararlanılmalıdır.

▪ Belediyelerin web sitelerindeki mali bilgi paylaşımları için Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından “Belediyeler için Mali Saydamlık Standartları” belirlenmelidir.

▪ Belediyeler arasında belirlenen çeşitli kriterler doğrultusunda mali saydamlık endeksi oluşturulmalı ve endekste ki belediyelerin sahip oldukları değerler her yıl güncellenerek “en şeffaf belediye ödülü” verilmelidir. Sivil toplum kuruluşları aracılığıyla verilebilecek bu tür bir ödül, belediyeler arasında rekabeti artırabileceğı gibi önemli bir motivasyon kaynağı haline gelerek vatandaşların nezdinde saygınlık ve itibar kazandıracaktır.

Türkiye’de belediyelerin mali saydamlığı giderek artan önemi ile uzun süre gündemde kalmayı başarabilecek ve güncelliğini kaybetmeyecek bir araştırma konusu olma potansiyeline sahiptir. Türkiye’de belediyelerin mali saydamlığına ilişkin çalışmalarda vatandaş boyutunun ihmal edildiği ve bu çerçevede vatandaşların belediyelerin mali saydamlığına ilişkin tutum ya da algısını araştıran çalışmaların artırılması gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda vatandaşların tutum ya da algısının farklı örneklem büyüklüklerinde ölçülmesine ihtiyaç olduğunu belirtmek gerekir.

Ek Beyan

Makalenin tüm süreçlerinde IJIASOS’ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Albalate, D. (2012). “The Institutional, Economic and Social Determinants of Local Government Transparency”. *Research Institute of Applied Economics*, 10, 1-30.
- Alesina, A. & Perotti, R. (1996). *Budget Deficits and Budget Institutions*, National Bureau of Economic Research. Working Paper Series (No: 5556), Cambridge.
- Alt, J.E. & Lassen, D.D. & Rose, S. (2006). “The Causes of Fiscal Transparency: Evidence from the U.S. States”. IMF Staff Papers, Vol. 53, Special Issue, 30-57.
- APEC (2013). Economic Policy Report-Promoting Fiscal Transparency and Public Accountability. Singapore.
- Araujo, J.F.F.E. & Tejedo-Romero, F. (2018). “Does Gender Equality Affect Municipal Transparency: The Case of Spain”. *Public Performance & Management Review*, 41 (1), 69-99.
- Atiyas, İ. & Sayın, Ş. (2000). “Devletin Mali ve Performans Saydamlığı”. İ. Atiyas, Ş. Sayın (ed.). *Kamu Maliyesinde Saydamlık*, TESEV Yayınları: İstanbul, 27-43.
- Avcı, M. (2015). Mali Saydamlık: Türkiye’de Büyükşehir Belediyeler Uygulaması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). “Anket Geliştirme”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 133-151.
- Büyüköztürk, Ş. & Çakmak, E.K. & Akgün, Ö.E. & Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 28. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Demirbaş, T. (2010). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Faaliyet Raporları ile Saydamlığı Sağlama Çabaları: Belediyeler Üzerine Bir Araştırma”. *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar*, F. Altuğ, Ö. Çetinkaya ve S. İpek, (ed.) Ekin Yayınevi: Bursa.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Dowley, K.M. (2006). “Local Government Transparency in East Central Europe”. *Local Government Studies*, 32, (5), 563-583.

- Egeli, H. & Özen, A. (2005). “Türk Bütçe Sürecinin Mali Saydamlık ve 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. *Vergi Sorunları*, S. 197, 161-188.
- Emil, M.F. & Yılmaz, H.H. (2004). *Mali Saydamlık İzleme Raporu*, TESEV Yayınları: İstanbul.
- Engin, R. (2021). Vatandaşların Belediyelerin Mali Saydamlığına İlişkin Tutumları: Çanakkale Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Eroğlu, E. & Demirbaş, T. (2016). “Mali Saydamlığın Önemi ve Türkiye’de Kamu Mali Yönetiminin Mali Saydamlık Açısından Değerlendirilmesi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (1), 287-312.
- Esteller-More, A. & Otero, J.P. (2012). “Fiscal Transparency”. *Public Management Review*, 14 (8), 1153-1173.
- Ferejohn, John (1999). “Accountability and Authority: Toward a Theory of Political Accountability”. A. Przeworski, S. C. Stokes, B. Manin (ed.), Cambridge University Press, United Kingdom, 131-153.
- Florini, A.M. (2002). “Increasing Transparency in Government”. *International Journal on World Peace*, 19 (3), 3-37.
- Guillamon, M. D. & Bastida, F. & Benito, B. (2011). “The Determinants of Local Government’s Financial Transparency”. *Local Government Studies*, 37 (4), 391-406.
- Kopits, G. & Craig, J. (1988). *Transparency in Government Operations*. IMF Occasional Paper 158, Washington.
- Laswad, F. & Fisher, R. & Oyelere, P. (2005). “Determinants of Voluntary Internet Financial Reporting by Local Government Authorities”. *Journal of Accounting and Public Policy*, 24 (2), 101-121.
- Mikesell, J.L. (2007) “Fiscal Administration in Local Government An Overview”. A. Shah (ed.), *Local Budgeting, Public Sector Governance and Accountability Series*, (s. 15- 51.), The World Bank: Washington.
- Mitchell, R.B. (1998). “Sources of Transparency: Information Systems in International Regimes”. *International Studies Quarterly*, 42 (1), 109-130.
- Mutluer, M.K. & Öner, E. & Kesik, A. (2011). *Bütçe Hukuku*. 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- OECD (2017). *Budget Transparency Toolkit*. OECD Public Governance Directorate.
- Premchand, A. (1993). *Public Expenditure Management*. IMF, Washington.
- Piotrowski, S.J. & Van Ryzin, G.G. (2007). “Citizen Attitudes Toward Transparency in Local Government”. *The American Review of Public Administration*, 37 (3), 306- 323.
- Resmî Gazete (24.12.2003). Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu. Sayı: 25326.
- Resmî Gazete (27.05.2016). Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği. Sayı: 29724 Mükerrer.
- Ribeiro, N. & Nogueira, S. & Freitas, I. (2017). “Transparency in Portuguese Local Government: A Study of its Determinants”, *European Financial and Accounting Journal*, 12 (3), 191-202.
- Styles, A.K. & Tennyson M. (2007). “The Accessibility of Financial Reporting of U.S. Municipalities on the Internet”. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 19 (1), 56-92.

- Tavares, A.F. & Cruz, N.F. (2014). “The Determinants of Local Government Transparency: A Preliminary Analysis”. *Proceedings of the 8th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, 117-123.
- Tavşancıl, E. (2018). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. 6. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Tejedo-Romero, F. & de Araujo, J.F.F.E. (2015). “Determinants of Local Governments’ Transparency in Times of Crisis: Evidence From Municipality-Level Panel Data”. *Administrative & Society*, 50 (4), 527-554.
- Tümer, Ö. (2020). Türkiye’de Belediyelerin Mali Saydamlık Düzeyi ve Belirleyen Faktörlerin Analizi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.